

Handläggare

Erik Törnblom
Enheten för biologisk mångfald
erik.tornblom@havochvatten.se

Remissyttranden över nationell strategi för skydd av vattenanknutna natur- och kulturmiljöer

Sammanfattning

Havs- och vattenmyndigheten har remitterat en reviderad nationell strategi för skydd av vattenanknutna natur- och kulturmiljöer inklusive en konsekvensbeskrivning. Remissen riktades till länsstyrelser, Sveriges kommuner och regioner, berörda nationella myndigheter, markägareorganisationer, skogsindustri samt till intresseorganisationer för naturvård, kulturvård, fiske och friluftsliv.

Totalt inkom 44 yttranden varav 21 från länsstyrelser och 23 från övriga. En översiktlig sammanställning av yttrandena finns i slutet av denna PM. Ett flertal synpunkter har lett till ändringar i dokumenten. Ytterligare värdefulla synpunkter har omhändertagits i slutversionen av strategin men redovisas inte i detalj. Kommentarer och synpunkter som vi bedömer ligger utanför strategin redovisas inte men har noterats för att kunna användas i myndigheternas fortsatta arbete.

Länsstyrelser och andra myndigheter är generellt positiva till strategins mål och åtgärder och den ambitionshöjning som målen innebär. Flera andra vattenrelaterade och resurskrävande arbetsområden har hög prioritet de kommande åren och en återkommande synpunkt är att det kommer att krävas ytterligare resurser till både naturvården och kulturvården om strategins åtgärder ska kunna genomföras. Behov och förutsättningar för genomförande av områdesskydd av sjö- och vattendragmiljöer varierar stort över landet.

Kulturinstitutionerna är positiva till en strategi över hur vattenanknutna natur- och kulturmiljöer av nationellt intresse ska skyddas och bevaras. Man ser gärna att det tas fram ett skyddsinstrument för kulturmiljöer liknande naturvårdsavtal. En tvärsektoriell ansats är angelägen där natur- och kulturmiljövärden samverkar. Strategin hade med fördel kunnat vara mer balanserad, med en mer enhetlig beskrivning och hantering av natur- respektive

kulturmiljövärdena, men att det har motverkats av de mycket olika rådande förutsättningar gällande lagstiftning, skyddsformer och kunskapsunderlag. Större vikt bör läggas vid dialog och samverkan med kommuner, museer, hembygdsföreningar och övriga civilsamhället.

Mark- och vattenägarorganisationer och större markägare håller i stort med om att vattenmiljöer med höga värden ska bevaras men vill att det ska ske genom ett ökat deltagande av markägare i processerna och genom frivilliga avsättningar och med mjukare skydds- och bevarandeformer än formellt skydd. Man uttrycker oro över att de ekonomiska resurser som redovisas i konsekvensbeskrivningen är otillräckliga för att kunna ge markägare de inträngsersättningar som krävs. Strategin är otydlig vad gäller äganderätten och att skilja på vattenrättsinnehavare och fiskerättsinnehavare.

Skogsindustrin anser att den övergripande visionen att sjö- och vattendragmiljöer i Sverige med särskilt höga naturvärden respektive kulturvärden ska vara bevarade så att områdena och deras värden kan upplevas av kommande generationer är bra. Strategins syfte ska däremot inte vara fler formella skydd utan bör istället fokusera på kunskapsförmedling och engagemangskapande hos verksamhetsutövare. Markägarperspektivet behöver stärkas i strategin.

Intresseorganisationer för naturvård, kulturvård, fiske och friluftsliv är överlag positiva till strategin och den ambitionshöjning som den innebär i det framtida arbetet med att skydda värdefulla vattenanknutna miljöer. Antalet skyddade områden i akvatisk miljö är för få och takten i bildandet av nya skydd inte är tillräckligt snabb för att undvika skador i dessa miljöer. Det har varit svårt att bilda reservat enbart på naturvärden knutna till vatten, det hoppas vi att strategin kan ändra på. Jordbruksverket saknas i arbetet eftersom många av Sveriges utrotningshotade arter, med behov av skydd och knutna till sötvattensmiljöer finns i jordbruksmiljöer.

Innehållsförteckning

Remissyttranden över nationell strategi för skydd av vattenanknutna natur- och kulturmiljöer ..	1
Sammanfattning	1
Inledning	4
Strategiförslaget	4
Konsekvensbeskrivningen	4
Remissen	5
Yttranden	5
Hantering av yttranden	5
Övergripande redovisning av svar på förformulerade frågor	6
Redovisning av viktiga synpunkter på strategi och konsekvensbeskrivning	6
Resurser för genomförande	6
Överlappande natur- och kulturvärden	7
Avgränsningar	7
Kopplingar till annat arbete	8
Metoder för att identifiera värden och områden	8
Kriterier för höga värden	9
Grundkrav och definitioner av skydd och bevarande	9
Tidplan för strategins genomförande	10
Strategins mål	10
Strategins åtgärder	10
Vägledning	11
Uppföljning av mål och åtgärder	11
Dialog och samverkan	12
Konsekvensbeskrivning	12
Klimat och klimatadaptation	13
Litteratur	14
Övergripande sammanfattning av inkomna yttranden	14

Inledning

Denna promemoria är en översiktlig beskrivning av de yttranden som inkommit till Havs- och vattenmyndigheten som svar på en remiss av den nationella strategin för skydd av vattenanknutna natur- och kulturmiljöer samt en konsekvensbeskrivning av strategins genomförande. Remissen riktades till länsstyrelser, Sveriges kommuner och regioner, berörda nationella myndigheter, markägareorganisationer, skogsindustri samt till intresseorganisationer för naturvård, kulturvård, fiske och friluftsliv.

En arbetsgrupp bestående av Havs- och vattenmyndigheten, Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet och Skogsstyrelsen har gemensamt reviderat strategin i enlighet med ett uppdrag i HaVs regleringsbrev för 2017. Arbetet har utförts med stöd av länsstyrelseexperter inom sakområdena naturvård, kulturmiljövård och fiskevård. Samma arbetsgrupp har under ledning av Havs- och vattenmyndigheten beaktat och inkomna synpunkter och genomfört relevanta ändringar i de två dokumenten.

Strategiförslaget

Strategin bygger vidare på tidigare arbete med ett tvärsektorielt angreppssätt och syftar till formellt skydd av värdefulla vattenanknutna värdekärnor ur ett landskapsperspektiv. Områdena ska identifieras utifrån särskilda kriterier för höga värden för natur- respektive kulturmiljöer. Tidsatta mål och åtgärder för genomförande lägger grunden till en ökad takt i arbetet med att skydda fler sjö- och vattendragmiljöer med höga värden. Genomförandet ska bidra till att nationella och internationella mål och åtaganden för biologisk mångfald uppnås. I första hand är strategin inriktad mot miljö kvalitetsmålet Levande sjöar och vattendrag men gynnar även möjligheterna att uppnå andra miljö kvalitetsmål, de nationella målen för kulturmiljöarbetet, arbetet med att skapa en grön infrastruktur samt till uppnåendet av internationella överenskommelser och globala mål.

Målgruppen är i första hand länsstyrelser, kommuner och andra berörda myndigheter på central och regional nivå men riktar sig i viss mån även mot mark-, vatten- och fiskerättsägare, verksamhetsutövare, ideella organisationer och en intresserad allmänhet.

Konsekvensbeskrivningen

Hav gav 2020 i uppdrag åt Anthesis Enveco AB att skriva ett förslag till övergripande samhällsekonomisk konsekvensbeskrivning för en arbetsversion av den nationella strategin för skydd av vattenanknutna natur- och kulturmiljöer.

I uppdraget ingick att beskriva:

1. Roller, ansvar och beslutanderätt
2. Vilka som berörs av strategin
3. Ekologiska konsekvenser
4. Sociala konsekvenser inklusive konsekvenser för kulturmiljö
5. Ekonomiska konsekvenser för a) staten, b) kommuner och landsting, c) privatpersoner samt d) företag
6. Eventuella intressekonflikter, politiska mål och beslut

Under 2021 har Anthesis Enveco AB kompletterat förslaget till konsekvensbeskrivning. Den kompletterade versionen baseras på en reviderad version av den nationella strategin samt synpunkter från arbetsgruppen och remissyttranden.

Remissen

Remissen skickades ut brett till mottagare som föreslogs av de i uppdraget deltagande myndigheterna (se remissmissiv för en fullständig lista). Remissen publicerades även på HaVs hemsida under remisstiden (19 november till 19 februari). Missivet innehöll följande frågor om relevans och genomförbarhet av mål och åtgärder:

1. Är de föreslagna målen om skydd relevanta och genomförbara?
 - a) skydd av områden med höga naturvärden
 - b) skydd av områden med höga kulturvärden
2. Är målet om uppdaterade och tillgängliga kunskapsunderlag omfattande geografiska områden relevant och genomförbart?
3. Är målet om att ta fram ett skyddsinstrument för kulturmiljöer motsvarande naturvårdsavtal för flexibelt skydd och förvaltning relevant?
4. Är strategins åtgärder väl avvägda och tillräckliga för att trygga ett framgångsrikt genomförande?

Yttranden

Totalt inkom 44 yttranden varav 21 från länsstyrelser och 23 från övriga myndigheter, intresseorganisationer och från ideella organisationer. En översiktlig sammanställning av respektive yttrande finns i slutet av denna PM.

Yttrandena är av olika karaktär. Några är korta och koncisa och besvarar i huvudsak de uppställda frågorna medan andra är långa och detaljerade. Många yttranden innehåller värdefulla synpunkter. I några yttranden finns kommentarer som ligger utanför strategin och redovisas inte här men har noterats för att kunna användas inom de fyra ingående myndigheternas arbete.

Hantering av yttranden

Arbetsgruppen har läst samtliga yttranden och har sammanställt och övervägt synpunkterna. Vi har sedan reviderat strategin och konsekvensbeskrivningen med utgångspunkt från denna sammanställning. Sammanställningen omfattar a) viktiga och ofta återkommande synpunkter som vi behöver överväga i strategin och b) synpunkter av övergripande karaktär som vidare än strategin och som är viktiga att lyfta och förmedla samt c) synpunkter av mer redaktionell karaktär. Ett urval av synpunkterna bemöts eller kommenteras nedan. Övriga synpunkter har övervägts i framtagandet av slutversionen av strategin och har i en del fall föranlett mindre ändringar som dock inte beskrivs i denna promemoria.

Övergripande redovisning av svar på förformulerade frågor

Missivet innehöll fyra förformulerade frågor som besvarades i nästan alla yttranden. Vår samlade bedömning utifrån svaren är att de mål och åtgärder som strategin föreslår är relevanta och genomförbara men att det finns vissa oklarheter gällande kulturmålen.

- 1) Är de föreslagna målen om skydd relevanta och genomförbara?
 - a) skydd av områden med höga naturvärden *Ja: 24. Nej: 6. Inget eller otydligt svar: 14*
 - b) skydd av områden med höga kulturvärden *Ja: 20. Nej: 10. Inget eller otydligt svar: 14*
- 2) Är målet om uppdaterade och tillgängliga kunskapsunderlag omfattande geografiska områden relevant och genomförbart? *Ja: 25. Nej: 1. Delvis: 4. Inget eller otydligt svar: 14.*
- 3) Är målet om att ta fram ett skyddsinstrument för kulturmiljöer motsvarande naturvårdsavtal för flexibelt skydd och förvaltning relevant? *Ja: 30. Nej:1. Inget eller otydligt svar: 13.*
- 4) Är strategins åtgärder väl avvägda och tillräckliga för att trygga ett framgångsrikt genomförande? *Ja: 24. Nej:3. Delvis: 2. Inget eller otydligt svar: 15*

Redovisning av viktiga synpunkter på strategi och konsekvensbeskrivning

Nedan beskrivs viktiga inkomna synpunkter samt om och hur dessa har omhändertagits i strategin. Synpunkterna är grupperade efter relevanta avsnitt i strategin och konsekvensbeskrivningen. I några fall har synpunkter lyfts som är vi bedömer vara viktiga men som inte föranleder ändringar i strategin eller konsekvensbeskrivningen. Dessa synpunkter har noterats och förmedlats till styrgruppen för projektet.

Resurser för genomförande

- I närapå alla remissyttranden anges att det måste tillföras resurser om strategins åtgärder ska kunna genomföras och om målen ska kunna nås. Ekonomiska resurser behöver tillföras arbetet med naturmiljöer och kulturmiljöer och för bland annat ersättningar för intrång, administrativt arbete, skötsel/underhåll, kartläggning/inventering, uppföljning och IT-arbete (databas). Flera yttranden påpekar att konsekvensbeskrivningens kostnadsuppskattningar är för låga. *I den reviderade konsekvensbeskrivningen har det tydliggjorts att de angivna kostnaderna är osäkra och ska ses som en grov uppskattning.*
- Det påpekas att medel för nödvändiga inventeringar, administration och åtgärds kostnader inom förvaltning och uppföljning av nya skyddade områden

saknas i konsekvensutredningens kalkyl. *Vi har lagt till en text om att dessa kostnader ingår i den översiktliga beräkningen*

- Det kan bli konkurrens om resurser mellan skydd av olika naturtyper vilket kan påverka genomförandet negativt. Detsamma gäller konkurrens mellan arbete om områdesskydd och omprövning av vattenkraften. *Prioritering mellan verksamhetsområden är en viktig fråga men behandlas inte i strategin.*
- Markägare ska ha rätt till kompensation eller ersättning inom skälig tid. *Detta är en fråga som behöver lösas i samband med genomförande av respektive skyddsprocess.*

Överlappande natur- och kulturvärden

- Vägledning behövs i hur man kan hantera överlappande natur- och kulturvärden, samordningsvinster eller intressekonflikter. *De frågor som handlar om att förstärka naturvärden genom restaurering som kan inverka på kulturmiljövärden ska hanteras i den kommande strategin för restaurering av limniska miljöer och i vägledningar för genomförande av åtgärdsarbete inom naturvården, vattenförvaltningen och fiskevården.*

Avgränsningar

- Strategin anger inte anger mål för länsstyrelsernas arbete med översyn och revidering av beslut, skötselplaner och bevarandeplaner för redan skyddade områden, där adekvat skydd för ingående värdefulla limniska miljöer saknas. *I den reviderade strategin har det förtydligats att ett kontinuerligt arbete med redan utpekade område är avgörande för att skapa ett tillräckligt skydd av värdefulla vattenmiljöer men att strategin inte sätter något särskilt mål för arbetet.*
- För att nå de ambitiösa mål som beskrivs inom såväl nationella miljömål, Agenda 2030 och Ramdirektivet för vatten bör det samtidigt bedrivas ett arbete med de vattendrag som i dagsläget inte anses tillräckligt värdefulla, men har potential att bli det. *Arbetet med att lyfta kvaliteten för vattenmiljöer hänvisas till det åtgärdsarbete som kommer att avhandlas i restaureringsstrategin och i vägledningar för åtgärdsarbete. Väl när dessa miljöer uppfyller kriterier i strategin så inkluderas de i de mål som ställs upp i strategin. Vi kommer även att överväga att inkludera potentiellt värdefulla vattenmiljöer i arbetet med översyn av databasen Värdefulla vatten.*
- Det vore bra om det i strategin hade funnits ett avsnitt med en metodik för att identifiera vattendrag och sjöar som med rätt typ av åtgärder kan nå högre naturvärden. *Som nämns ovan för arbetet med att lyfta kvaliteten för vattenmiljöer så hänvisas till det åtgärdsarbete som kommer att avhandlas i restaureringsstrategin och i vägledningar för åtgärdsarbete.*
- Avgränsningen mellan skydd av vatten och skog behöver tydliggöras i strategin och att det kan finnas en intressekonflikt mellan strategin och den strategi och de

vägledningarna som finns för skydd av skog. Ett skydd av de mest värdefulla vatten kan inte sällan behöva omfatta skydd av omgivande skogar utan uppenbara skogliga värden. *Vi håller inte med om att det finns en intressekonflikt eftersom strategin inte innebär någon motsättning mot arbetet med skydd av skog. Ett adekvat skydd av vattenmiljöer behöver genomföras ur ett avrinningsområdesperspektiv som vid behov omfattar omgivande terrestra (skogliga) miljöer som inte alltid innehåller skogliga värden och värdekärnor. Möjligtvis kan synpunkten handla om prioriteringar inom områdesskyddet som görs på en del länsstyrelser men är ingen egentlig intressekonflikt.*

Kopplingar till annat arbete

- Kopplingar till andra arbeten behöver utvecklas, t ex gentemot den nationella prövningsplan för vattenkraft, grön infrastruktur, skogsutredningen och utredning om strandskyddet. *Detta är en viktig synpunkt. Strategin redovisar kopplingar till andra verksamhetsområden och där samordningsvinster kan göras. Strategin fokuserar dock enbart på ett antal av de mest värdefulla vattenmiljöerna och kan inte inkludera samtliga vatten. Vid den planerade uppdateringen av databasen Värdefulla vatten kommer samverkan med andra berörda verksamheter att genomföras.*
- Samverkan med vattenförvaltningen skulle kunna utvecklas i strategin. *Samordning med andra verksamhetsområden är en framgångsfaktor och tas upp i strategin och kommer att genomföras när databasen Värdefulla vatten uppdateras..*
- Det strategiska arbetet med områdesskydd bör gå hand i hand med det kommande arbetet för restaurering av vattenmiljöer. Därutöver borde den Nationella planen för omprövning av vattenkraften och dess tidsplan kunna utgöra en prioriteringsgrund. *Samordning med andra verksamhetsområden är en framgångsfaktor och tas upp i strategin och kommer att genomföras när databasen Värdefulla vatten uppdateras..*
- Det påpekas att många arter, tex sällsynta lavar och mossor överlever hyggesfasen om skog sparas vid sjöar och vattendrag. Därtill kan även skogen längst med vattendrag utgöra skyddszon men även fungera som spridningskorridorer för hotade arter knutna till skog, och därmed stärka den gröna infrastrukturen i landskapet. Breda skyddszoner längst vattendrag har följaktligen multipla naturvårdsnyttor. *Strategins kriterier för urval av värdefulla vattenmiljöer och skyddsvärda arter är en prioriteringsgrund. Kan utvecklas i vägledningarna för skydd och hur avgränsning bör göras av områden men inte i strategin.*

Metoder för att identifiera värden och områden

- Hotbilden är viktig, hur ska den hanteras vid prioriteringen av objekt för skydd? *Hur prioriteringen ska gå till är beskrivet i strategin. Hotbilden mot limniska naturmiljöer är oftast otydlig. Utpekade miljöer i strategin ska utgå från värden*

men hotbilden är viktig och särskilt värdefulla objekt ska prioriteras.

Länsstyrelserna gör den slutliga prioriteringen av vilka objekt som ska skyddas

- Hur ska man se på regionala värden och skydd? Hur ska skyddet genomföras och prioriteras? Det är bra om områden med regionala värden finns med i Värdefulla vatten. *Strategin är nationell och behandlar inte skydd av regionalt värdefulla områden. Strategins kriterier kan användas till att peka ut en mångfald av områden med höga värden och kan säkert även vara ett bra underlag för regionala värden. Om regionala områden bedöms fylla kriterier för nationella värden kan de ingå i databasen Värdefulla vatten.*
- En metod för naturvärdesbedömningar av limniska värden och miljöer behöver tas fram. *Strategins kriterier grundas i System Aqua som är en metod för bedömning av naturvärden i limniska miljöer. Naturvärdesbedömningar i limniska miljöer är en viktig utvecklingsfråga som inte ryms i strategin.*
- Det är ett något okonventionellt arbetssätt att HAV ska genomföra prioriteringen av de områden som ska bli aktuella för skydd. Om resurserna för genomförandet inte riktigt finns på HAV så att resultatet dröjer, så riskerar länens arbete att bromsas. Till det kommer att det ofta kan vara svårt att på nationell nivå göra regionala analyser. Länens detaljkunskap krävs troligen för att det slutliga urvalet ska bli bra. *Nationell prioritering genomförs för att trygga en geografisk representativitet och att olika typer av områden och värden skyddas. Processen innebär en flerstegsraket. 1. Länen pekar ut områden med höga värden 2. Det görs en analys på nationell nivå (flera myndigheter deltar) och vissa typer av områden lyfts fram som prioriterade för skydd 3. Länsstyrelserna avgör vilka av de prioriterade områdena man vill gå vidare med för genomförande av områdesskydd. Länens kunskaper är avgörande för att få fram ett bra underlag.*

Kriterier för höga värden

- Friluftslivets värden bör utvecklas i strategin. *Fokus i strategin är på områden med höga natur- och kulturvärden. Områden med höga friluftslivsvärden förstärker det samlade skyddsvärdet av ett område. Friluftsliv är i strategin ett delkriterium som kan användas för prioritering mellan områden för skydd.*
- Kriterier för områden med höga värden behöver exemplifieras och förtydligas. Det gäller även för naturlighet och även överväga att ta in "ekologisk funktionalitet". *Synpunkten kommer att övervägas i arbetet med översyn och komplettering av databasen Värdefulla vatten.*

Grundkrav och definitioner av skydd och bevarande

- Översiktsplanens betydelse som pekar ut vattenanknutna kultur- och naturmiljöer som bör bevaras är viktig eftersom den är vägledande för kommande beslut enligt

plan- och bygglagen, som detaljplaner och bygglov, men också för beslut enligt annan lagstiftning, till exempel miljöbalken. *En värdefull synpunkt. Under avsnitt 2.2.4 i strategin har vi förtydligat översiktsplanens betydelse för bevarande av natur- och kulturmiljöer.*

Tidplan för strategins genomförande

- Det är angeläget att arbetet kommer igång snarast för att kunna målen ska kunna nås. Tidsplanen blir svår att nå eftersom skydd av limniska miljöer tar lång tid. *Strategins mål är ambitiösa och kommer att utvärderas halvvägs och vid behov korrigeras. Med anledning av synpunkterna har tidsplanen justerats så att framtagandet av de underlag som behövs har prioriterats upp och flyttas fram ett år.*

Strategins mål

- Det är olika ambitionsnivåer i målen om skydd av natur-respektive kulturmiljöer. *Strategins mål innebär en ambitionshöjning gällande områdesskydd av både vattenanknutna naturmiljöer och kulturmiljöer. Antal områden skiljer sig åt eftersom det finns skillnader i politiska prioriteringar och grundförutsättningar för att genomföra formellt områdesskydd av natur- respektive kulturmiljöer.*
- Skyddsbehoven ser olika ut i olika län, vissa län kan ha högre mål andra kommer att få svårt att nå upp till de mål som föreslås. *Målen ska vara en katalysator för arbetet och sätts initialt lika för att trygga att arbetet kommer igång i hela landet. Strategins mål kommer att utvärderas halvvägs och vid behov korrigeras.*
- Avgränsningen avseende för områden större eller mindre än 20 ha ses som otydlig. *Vi har förtydligat formuleringarna med att mindre områden framförallt ska skyddas som biotopskyddsområden. Vi kommer också att hantera frågan i det löpande vägledningsarbetet för skydd av vattenmiljöer.*

Strategins åtgärder

- Strategin är otydlig avseende roller och ansvar för arbetet. *Strategins åtgärder-behöver beskrivas bättre samt att det är viktigt att det är tydligt i vilka åtgärder länsstyrelserna ska delta. Beskrivningar av roller och ansvar för arbetet har setts över och förtydligats.*
- Det behövs tydliga riktlinjer och definitioner för att uppdatera underlaget i Värdefulla vatten och utveckla beskrivningen av databasens innehåll, kopplingar till åtgärdsarbete. Hur man kontinuerligt kan ajourhålla innehållet och komplettera. *Vi tar till oss dessa synpunkter som kommer att omhändertas i det fortsatta arbetet med att planera åtgärderna i detalj. Frågor som rör metodik för identifiera vatten, med restaureringspotential ryms inte i strategin men förmedlas till arbetet med t ex en restaureringsstrategi och grön infrastruktur.*

- Det finns kunskapsbrister och behov av inventeringar inför uppdatering av innehåll i värdefulla vatten. *Inventeringar är en viktig del av det löpande områdesskyddsarbetet. Vi noterar att det finns behov av kartläggning och inventering och av områden med höga värden. Strategin syftar dock inte till att åstadkomma nationellt övergripande inventeringar utan till att bygga vidare på befintliga underlag och komplettera dessa med ytterligare värden som är kända idag. Vi har lagt till en mening under åtgärd 2 som gäller verifiering av värden och kunskaper som kan inbegripa insatser i fält.*

Vägledning

- Det finns behov av vägledning och utbildningar. *Åtgärd 6 innebär översyn av befintlig vägledning inom strategins område. Utbildningar hanteras under åtgärd 7 och planeras att ske löpande.*
- Hur prioritera vid målkonflikter mellan naturvård och kulturvård? *Eventuella målkonflikter i mellan natur- och kulturvården ryms inte i strategin utan får hanteras i de specifika fall som de kan uppstå i och med stöd av befintlig vägledning. Målkonflikter kan framför allt förväntas uppkomma i samband med åtgärdsarbete inom naturvården. Frågan kan även komma att ingå i kommande restaureringsstrategi. Strategin kommer att generera ökad kunskap om värden och förbättrade möjligheter till samordning. Det görs inte någon prioritering av hur naturtyper eller natur- och kulturmiljöer ska prioriteras i strategin. Detta ska göras i nästa steg efter att värdefulla områden för skydd har identifierats.*
- Det efterlyses metoder för att bedöma naturvärden i värdefulla vatten. *Behoven av en metod för naturvärdesbedömning är betydligt större än enbart för områdesskydd av våra allra mest värdefulla vattenmiljöer men det ryms inte inom denna strategi. En sådan metod behöver anpassas efter behov inom naturvård, fiskevård, vattenvård, prövning och tillsyn, miljöövervakning osv. Behoven bör tas upp i samband med att vägledningen gör skydd av vattenmiljöer ses över enligt åtgärd 6 i strategin och i de utbildningar som genomförs inom åtgärd 7.*
- Informationsmöten bör ersättas av samrådsmöten med länsstyrelserna. *Vi noterar att det uttryckts behov av samrådsmöten. Vi anser att det är en del av den ordinarie verksamheten rörande områdesskydd.*

Uppföljning av mål och åtgärder

- Indikatorer skulle behövas för uppföljningen av strategin. *Kapitel 2.4 omfattar uppföljning och uppföljningsmått för strategins mål och åtgärder. Åtgärd 4 innebär dessutom framtagande av metoder och rutiner för uppföljning av genomfört skydd av sjöar och vattendrag med nationellt höga naturvärden. Vi kommer att överväga om det finns behov av att utveckla ytterligare indikatorer.*

Dialog och samverkan

- Det efterfrågas, särskilt från intresseorganisationer, en medverkan av markägare och sakägare i processen som rör denna strategi. *Strategin handlar främst om att identifiera och skydda ett urval av de mest värdefulla sötvattnen i Sverige. Vid genomförande och bildande av skydd av enskilda områden involveras berörda i processen i enlighet med gällande vägledningar för områdesskydd.*
- Strategin behöver förtydligas med att det utöver kunskapsuppbyggnad även krävs långsiktiga informationsinsatser. *Detta ingår i åtgärd 7 som handlar om utbildningsinsatser.*

Konsekvensbeskrivning

- Det saknas tydliga skrivningar om den långsiktiga förvaltningen av såväl kulturmiljöer som förvaltning av naturmiljöer och resurser som kommer krävas för detta arbete. *Det har tydliggjorts under problemformulering och syfte och det har tydliggjorts att strategins konsekvensbedömning endast omfattar perioden 2021-2030.*
- Medel för nödvändiga inventeringar, administration och åtgärdskostnader inom förvaltning och uppföljning av nya skyddade områden saknas i konsekvensutredningens kalkyl. *Vi har förtydligat att inventeringar kräver ytterligare resurser men att de bedöms rymmas inom de beräknade ramarna för personella resurser.*
- Kulturmiljö beskrivs som ett socialt värde och inte som en del av miljön som helhet och effekterna bedöms inte utifrån miljöperspektivet. *I avsnitt 4.1 beskrivs de miljömässiga värdena av kulturmiljöer/ arv. "De sociala konsekvenserna är starkt kopplade till de miljömässiga med flera synergier". Vi avser inte utveckla detta ytterligare i konsekvensbeskrivningen.*
- Det råder viss begreppsförvirring när det gäller vad som kvantifierats i monetära belopp. Texten anger "de ekonomiska konsekvenserna" medan det i praktiken endast är de ekonomiska kostnaderna som angetts i monetära belopp. *Vi har förtydligat att enbart ekonomiska kostnader kvantifieras i monetära termer.*
- I konsekvensbedömningen läggs stor vikt vid kulturresevarsinstrumentet som väg till formellt skydd. Vi bedömer inte att det mer än i undantagsfall kommer att vara en väg till formellt skydd. Om länsstyrelserna ska använda kulturresevarsformen i ökad utsträckning krävs att anslaget 7:2 för bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer kompenseras för detta. *Det har förtydligats i KB att RAA anser att kulturresevat enbart i undantagsfall är en väg till formellt skydd och att andra instrument krävs. Ett av strategins mål att få till stånd en behovsanalys av särskild skyddsform för flexibelt skydd och förvaltning av kulturmiljöer med nationellt höga värden som i en förlängning kan en ny skyddsform.*

- De ekonomiska kostnaderna för strategins genomförande beräknas att uppgå till ca 575 miljoner SEK som övervägande axlas av myndigheter. De olika kostnaderna sammanfattas i tabell 4, men summan stämmer inte med den som anges i sammanfattningen. Vidare är det viktigt att förklara vilken period som gäller för de 575 miljonerna SEK (t.ex. om det avser diskonterat nuvärde). *Belopp i tabell 4 och sammanfattningen har justerats till 665 miljoner kr. Vi har också förtydligat att beräkningarna avser perioden 2021-2030*
- Det bör utvecklas ytterligare hur skyddet av stora mångformiga vattenmiljöer kan mildra de negativa effekterna av klimatförändringar. Vilka exempel på negativa effekter är mest aktuellt i Sverige med hänsyn till den analyserade strategin? *Texten har utvecklats något med anledning av denna synpunkt.*
- Strategins åtgärder är inte grund för hela nyttan utan bara en del av den men det borde ändå vara möjligt att skapa ett hypotetiskt scenario (med osäkerhetsintervall) för att visa en bild av hur nettovärden motsvarar kostnader. *Vi har övervägt synpunkten men bedömer att gå in i detalj på nyttorna inte tillför strategin ett högre värde. Nyttorna beskrivs översiktligt med exempel på värderingsstudier som pekar mot att de är stora. Utöver det signalerar man i uppdrag för strategin att man ska skydda vattenområden med höga värden/nyttor. Angående osäkerhetsintervall bedöms de inte tillföra analysen något väsentligt så länge det tydligt framgår att kostnaderna är osäkra. Det saknas underlag för att kunna fastställa hur stort intervallet skulle vara.*
- Avsnittet behandlar inte andra viktiga intressekonflikter som kan uppstå. Kan strategin t.ex. krocka med vattendirektivet när det gäller normsättning och eventuellt mindre stränga krav (MSK) i kraftigt modifierade vatten (KMV)? *Vi har inte identifierat några uppenbara intressekonflikter förutom de som redovisas. Vi gör bedömningen att strategins genomförande inte krockar med någon befintlig normsättning eller lägre ställda krav i kraftigt modifierade vatten. Strategin och de underlag den ska generera ska ses som ett underlag för förbättrad samverkan mellan olika intressen och arbetsområden.*

Klimat och klimatadaptation

- Det förändrade klimatet kommer i hög grad att påverka möjligheten att bevara limniska arter och naturmiljöer långsiktigt. För värme- och torkkänsliga arter och ekosystem kommer det limniska områdesskyddsarbetet att behöva tänka om tex. när det gäller skyddszonernas storlek. Förändrat klimat kan också leda till ett större underhållsbehov då varmare vintrar med högre luftfuktighet påverkar värdefulla kulturlämningar och fornlämningar. Även skyfall och översvänningsrisker behöver beaktas. *Detta är en viktig fråga som inte diskuteras på djupet i strategin. Det är en fråga som omfattar allt områdesskydd och ryms därför inte strategin men kommer*

att beaktas vid översynen av vägledningen (Åtgärd 6). De områden som skyddas i enlighet med strategins mål kan beroende på hur de avgränsas, skyddas och förvaltas bidra till ökad resiliens mot ett föränderligt klimat. Bakom kriterierna för utpekande i strategin för naturvård finns klimataspekten och en ökad resiliens genom urvalskriterierna ii och iii om storlek samt mångformighet och hotade arter (rödlistan och ÅGP). Klimatet behöver vägas in vid allt naturvårdsarbete inklusive skydd av specifika områden och omhändertas i ett mer övergripande landskapsperspektiv. Här är grön infrastrukturarbetet och det avrinningsområdesbaserade vattenförvaltningsarbetet av särskild vikt.

Litteratur

- I litteraturlistan saknas t ex Kulturmiljöers känslighet - Metod för att bedöma o s v RAÄ 2020. Vi har kompletterat litteraturlistan.

Övergripande sammanfattning av inkomna yttranden

Länsstyrelsen Blekinge. Är positiv till att en strategi tas fram, och att arbetet med skydd av sjöar och vattendrag ges högre prioritet. Det är bra att ett mål i strategin är att det kommer att ges möjlighet för länen att revidera databasen Värdefulla vatten, och att databasen kan kompletteras med ny information. Det är också bra att man nu frångått arealmål och mer fokuserar på antal vattenmiljöer med höga naturvärden. Länsstyrelsen bedömer att målen om skydd är realistiska förutsatt att det avsätts tillräckliga resurser för arbetet. För att prioriteringen ska ge fullt genomslag är det även viktigt att Havs- och Vattenmyndigheten och Naturvårdsverket verkar för att skyddet av vattenmiljöer kommer in i länsstyrelsernas regleringsbrev.

1a) **Ja**, förutsatt att länsstyrelserna tilldelas tillräckliga resurser, och att skyddet av vattenmiljöer prioriteras högre nationellt (av regeringen) än vad som är fallet idag 1b) **Ja**, de flesta av vattendragens kulturmiljöer besitter idag inget specifikt lagskydd. Generella skydd är inte bra, de upplevs ofta godtyckliga. Med ett specifikt skydd blir det tydligt vad som är skyddat och vad som gäller. Även skyddet av kulturmiljöer kräver att det avsätts tillräckliga resurser för genomförandet. 2) **Ja**, det är högst relevant, och arbetet kommer att kräva tid och resurser, olika mycket i olika län, men med den tidsram som är planerad är det genomförbart. 3) **Nej**, det är bättre att använda de skyddsformer som finns, de är tillräckliga. 4) **Ja**, men samverkan information och dialog behöver syftas och behovet av **resurser för detta**.

Länsstyrelsen Dalarnas län. Är positiv till strategin men bedömer att det krävs nya öronmärkta resurser för att den ska kunna genomföras och att det är viktigt att arbetet lyfts fram i länsstyrelsernas regleringsbrev. Genomförandet kan riskera påverkas negativt av NAP-arbetet och vice versa gällande resurser för personal.

1a) **Ja**, men då limniskt områdesskydd länge har varit eftersatt bör ambitionsnivån höjas. 1b) **Ja**, målet är relevant och kan vara genomförbart. Möjligheterna att samordna skydd av flera värden inom ett skyddat område behöver samordnas mellan ansvariga myndigheter. 2) **Ja**, målet är genomförbart men bör tidigareläggas. Det är positivt att databasen värdefulla vatten uppdateras och förhoppningsvis kommer till mer användning än idag. Extra resurser krävs (ej omfördelade). 3) **Ja**, men behöver konkretiseras och förtydligas. Särskilda medel krävs, får inte belasta KVM-medel. Det behöver förtydligas vad som innefattas i ett naturvårdsavtal. 4) **Ja** för naturmiljöer men **oklart** för kulturmiljöer. Ambitionsnivån är för låg avseende naturmiljöer.

Länsstyrelsen Hallands län. Anser att föreslagen strategi är väl genomtänkt och på ett handfast sätt ger förutsättningar för att värdefulla natur- och kulturmiljöer kommer kunna skyddas vid sjöar och vattendrag. Det är positivt att målen är tydliga avseende innehåll och tidpunkt, att man bygger vidare på befintliga underlag, och att man beaktar behovet av utbildningar och ökade anslag. Länsstyrelsen bedömer dock att tidsplanen kan bli svår att följa, främst på grund av att den personal som skulle kunna genomföra strategin i stor utsträckning är engagerad i det omfattande arbete som pågår med att genomföra den nationella prövningen av vattenkraften.

1a) **Ja**, målen för skydd av områden är relevanta men bör skjutas fram minst 5 år. Kraftigt förstärkt bemanning krävs och betydande medel för ersättning till markägare om målen ska kunna genomföras. 1b) **Ja**, under förutsättning att det snarast tillkommer ekonomiska resurser för genomförande. 2) **Ja**, de är relevanta och arbetet bör vara genomförbart om resurser tillförs, särskilt till skydd av kulturmiljöer. 3). **Ja**, ett mer flexibelt skyddsinstrument för vård och skydd av kulturmiljöer behövs. 4) **Ja**, Om tidsplanen utökas och informationsutbytet förbättras. Utbildning bör omfatta insatser för ökat informationsutbyte och nätverkande och skapande av en samverkansyta för limniskt skydd..

Länsstyrelsen Gotland län. Ställer sig positiv till förslaget till strategi för arbetet med skydd av vattenanknutna natur- och kulturmiljöer. Det är av stor vikt att arbetet med skydd av sjöar och vattendrag med höga natur- och kulturvärden effektiviseras och att framtagna underlag kan användas som planeringsunderlag för exempelvis vattenförvaltning och restaureringsarbete. För att kunna genomföra strategin med nuvarande ambitionsnivå är det nödvändigt att extra medel tillskjuts på föreslagen nivå. Inga synpunkter har lämnats av enheten för samhälle och kulturmiljö. Länsstyrelsen har inte besvarat de förformulerade frågorna

Länsstyrelsen Gävleborg. Är positiv till förslaget till nationell strategi för skydd av vattenanknutna natur- och kulturmiljöer. Ur naturmiljöperspektiv är det bra att denna strategi tas fram och att skyddet av naturvärden i sötvattensmiljöer på så sätt lyfts och kan få en högre prioritet i skyddsarbetet. Det blir oerhört viktigt att tillräckliga medel avsätts

till länsstyrelsernas arbete med detta, och att det även avsätts medel för exempelvis markåtkomst till objekt som prioriteras för skydd. Ur kulturmiljöperspektiv får strategin sägas vara ambitiös, men också genomtänkt och försedd med en omfattande konsekvensanalys. Målen och åtgärderna är relevanta. Under förutsättning att länsstyrelserna erhåller tillräckliga resurser för uppdraget, så är de även genomförbara. Det är en styrka att målen och åtgärderna som föreslås i strategin är kvantifierade och tidsatta. Därigenom ges möjlighet att planera det arbete som behöver utföras, och i ett senare skede följa upp och mäta framgången hos strategin i förhållande till målsättningen.

1a) **Ja**, det är bra med konkreta mål för skydd och Länsstyrelsen bedömer att målet är relevant. För att målen ska vara genomförbara är det viktigt att tillräckliga medel och resurser avsätts till länsstyrelsernas arbete, och att även medel för exempelvis markåtkomst till objekt som prioriteras för skydd tillförs. 1b) **Ja**, målet om är relevant och genomförbart. Resurstilldelning och tillgång till bra kunskapsunderlag kommer att spela en viktig roll för utfallet. Fornlämningsförklaring är ett bra redskap för att skydda utpekade kulturmiljöer med höga värden (t ex flottningslämningar) som tillkommit efter 1850. 2) **Ja**, under förutsättning att resurstilldelningen motsvarar ambitionsnivån och att man kommer igång med arbetet ganska snart. Uppdaterade och tillgängliga kunskapsunderlag skulle även bidra i positiv riktning för arbetet inom grön infrastruktur och åtgärdsprogram för hotade arter, bland annat med framtagandet av limniska värdetrakter. Uppdaterade kunskapsunderlag kan även komma att stärka olika verksamhetsområden vid planering och genomförande av åtgärder för att stärka landskapsekologiska processer och biologisk mångfald men även inom andra verksamhetsområden. 3) **Ja**, under förutsättning att resurser tillförs har ”kulturvårdsavtal” goda förutsättningar att bli en funktionell och smidig form för att långsiktigt skydda och vårda kulturhistoriskt värdefulla miljöer. 4) **Ja**, under förutsättning att tillräckliga resurser erhålls för såväl implementering som långsiktig förvaltning.

Länsstyrelsen Jämtlands län. Är positiv till en gemensam strategi för skydd av vattenanknutna natur- och kulturmiljöer.

1a) **Ja** relevanta, men genomförbarheten när det gäller skyddsformen naturreservat beror helt på vilka resurser som tillförs samt på tillgänglig vägledning för prioriteringar mellan olika naturtyper. I dagsläget finns inget utrymme för att öka arbetet med bildande av limniska reservat. Det råder hård ”konkurrens” om intrångsersättningar när mycket fjällnära skogar som nekats avverkningstillstånd ska ersättas, samtidigt som vi på Länsstyrelsen identifierat flera värdefulla kalkbarrskogar som bör skyddas osv. 1b) **Oklart.** Målskrivningarna sätter fokus på de olika lagmässiga förutsättningar som finns inom de två sakområdena för formellt skydd som är sämre för kulturmiljöer vad det gäller möjligheter att skydda sammanhängande landskapsavsnitt (förutom naturreservat). 2) **Ja**, målen är relevanta, men genomförbarheten handlar också om vilka resurser Länsstyrelsen får för att gå igenom, uppdatera och ajourhålla informationen vilket inte ryms inom befintlig verksamhet. En uppdatering av innehållet i Värdefulla vatten är mycket viktig. Uppdraget

att sammanställa, komplettera, tillgängliggöra och uppdatera underlaget kan förväntas bli omfattande. I sammanhanget kan noteras att belastningen på kulturmiljöarbetet redan i dagsläget är mycket hög, och att tillkommande uppdrag inte bedöms rymmas utan ett tillskott av resurser. 3) **Oklart**. Möjligheten att beskriva och förvalta kulturvärden i beslut och skötselplaner för naturreservat har en utvecklingspotential i varje fall i Jämtlands län. 4) **Ja**, för naturmiljöer om tillräckliga resurser finns så att Länsstyrelsen hinner växla upp verksamheten med rätt personal inför uppdraget om att revidera och utöka informationen i databasen Värdefulla vatten. För att skapa långsiktighet och stabilitet behövs både personella resurser avseende vatten, kulturmiljö och reservatsbildning. **Oklart** gällande kulturmiljöer. Strategin anger att områden med höga kulturvärden i databasen Värdefulla vatten bör vara den huvudsakliga grunden för urval av områden för genomförande av formellt skydd. Detta är positivt då det skapar logik i systemet och bidrar till att hålla Värdefulla vatten aktuellt men förutsätter att områden med höga kulturvärden är inlagda i databasen. Processerna för värdering och urval är otillräckligt beskrivna för kulturmiljöer.

Länsstyrelsen i Jönköpings län. Är mycket positiv till att strategin har tagits fram och ser den som en viktig del i framtida arbete.

1a) **Ja**, de föreslagna målen om skydd för höga naturvärden är relevanta och bra men för att kunna genomföra dem krävs mer resurser och vägledning. Vi anser att det är väldigt bra att det övergripande målet kring limniskt skydd dels har brutits ned länsvis men även att det angetts i antal snarare än yta (detta innebar tidigare oklarheter i vilken omfattning vatten skulle skyddas). 1b) **Ja**, de föreslagna målen om skydd för höga kulturvärden är relevanta och bra men även här krävs betydligt mer resurser för att genomföra dem. 2) **Oklart**. Det är önskvärt att uppdatera underlaget i Värdefulla vatten- databaserna men det behövs tydliga riktlinjer och definitioner. Arbetet med att revidera och registrera kulturmiljövärden kommer att bli mycket arbetskrävande och medföra betydande kostnader. Utan extra resurser kan arbetet med åtgärderna därför få mycket negativa konsekvenser för andra delar av kulturmiljöarbetet. 3) **Ja**, det finns ett stort behov av att ta fram instrument för skydd av kulturmiljöer. Det är angeläget och behöver påskyndas då verktyget kulturreservat inte har fungerat. 4) **Oklart**. För att skydda de områden som nämns är strategin delvis tillräcklig. Det saknas en uppdaterad vägledning avseende svåra frågor i naturreservatsprocessen och ett enhetligt arbetssätt så att det kan bli en större tydlighet och trovärdighet mot framförallt markägare. Det skulle också vara bra med en tydligare nationell samordning och stöttning.

Länsstyrelsen Kalmar län. Ser positivt på en reviderad strategi. Målet om ett uppdaterat och tillgängligt kunskapsunderlag och de tidsatta kvantitativa skyddsmålen är viktiga och skapar förhoppningsvis ett driv i processen. Strategins inriktning ger en viktig signal om vikten av att samordna arbetet med att skydd och bevarande av natur- och kulturmiljöer genom myndighetssamverkan. Översynen av Värdefulla vatten blir förhoppningsvis betydelsefull i Länsstyrelsens övergripande arbete med nationella och regionala mål,

särskilt kring sötvatten som är landskapets och samhällets livsnerv. En uppdatering och revidering av Värdefulla vatten är också nödvändig för att långsiktigt möjliggöra ett bevarande av vattenmiljöer på annat sätt än formellt skydd och därmed bidra till att Levande sjöar och vattendrag uppnås. Det kommer att krävas personella resurser hos Länsstyrelsen för att möjliggöra genomförandet och det är viktigt att det lyfts in i kommande regleringsbrev. Strategins vision och mål är relevanta fram till 2030, om Länsstyrelsen får utökade anslag för personella resurser. Den ekonomiska redovisningen/kalkylen i konsekvensbeskrivningen av kostnader för att ge ett formellt skydd för kulturmiljöer är för låg och avspeglar inte vision och målsättning i strategin.

1a) **Ja**, målen är relevanta. Sedan 2010 har skydd av skog och marina miljöer prioriterats, vilket sannolikt har medfört att takten att skydda värdefulla vatten med höga naturvärden är en av anledningarna till att uppsatta mål i befintlig strategi inte nåtts vid sidan om grundproblematiken med bristande resurser både för handläggning och intrång. Tidplanen är för snäv. Viktigt att arbetet att skydda värdefulla vatten kan fortgå efter 2030. 1b) **Ja**. Det är positivt med kvantitativa och tidsatta mål, men kräver ekonomiska och personella resurser. De beräknade kostnaderna är otillräckliga för att målet ska kunna nås. Det vore önskvärt med ett jämbördigt förhållningssätt där natur och kultur samspelar både resurs- och målmässigt. En för låg fördelning av resurser till kulturmiljöarbetet påverkar möjligheten till samverkan inom länsstyrelserna och långsiktig skötsel av områden med höga kulturmiljövärden negativt och motverkar strategins mål och syfte. 2) **Oklart** gällande kulturmiljöer. Den information som idag finns i underlaget Värdefulla vatten är inaktuell. Bättre underlag finns tack vare kulturhistorisk inventering av miljöer vid dammar utmed samtliga länets vattendrag. Långsiktiga informationsinsatser krävs om markägarnas intressen och långsiktiga förvaltning ska utgöra en del i skyddet av kulturmiljöer. **Ja** ur ett naturvärdesperspektiv. Det är relevant att göra en översyn och ny prioritering av de geografiska områdena utifrån höga naturvärden mot bakgrund av att värdefulla vatten för fisk- och naturvärden slagits ihop. Ny kunskapsinhämtning behövs framför allt utifrån ett bevarandesyfte avseende värdefulla vattenmiljöer som inte får ett formellt skydd. Ökade medel för framtagande av nödvändiga nya underlag är en förutsättning för genomförande och att bedömningarna ska kunna utföras på ett likartat sätt. 3) **Ja**, det är positivt att en analys genomförs för att belysa behovet av en skyddsform som möjliggör flexibelt skydd och förvaltning av kulturmiljöer. Ett skyddsinstrument av detta slag kan bli ett bra verktyg för att främst vårda och långsiktigt värna större miljöer än de som kulturmiljölagen är avsedd för, samtidigt som det inte blir en lika stor apparat att arbeta med som kulturresevat. 4) **Ja** Det är positivt och avgörande att strategin trycker på det långsiktiga behovet av personella och ekonomiska resurser för att kunna nå målen i strategin och medel för kompensation till markägare vid formellt skydd av vattenanknutna natur- och kulturmiljöer. Genomförandet är inte väl avvägt för att nå uppsatta globala, internationella och nationella mål för kulturmiljöer

Länsstyrelsen i Kronobergs län. Det är positivt att ambitionsnivån höjs och att en gemensam strategi tas fram. Behovet har funnits under en lång tid och den kommer förhoppningsvis förtydliga grundläggande faktorer som de olika myndigheternas roller och resursfördelningar. Strategin förväntas bli en viktig grund för det kommande arbetet med vattenanknutna natur- och kulturvärden.

1a) **Ja.** Vår uppskattning är att 2 - 4 sjö- och/eller vattendrags- miljöer med nationellt höga naturvärden (större och mindre) kan skyddas formellt i vårt län till 2030 men detta är avhängigt att tillräckliga resurser avsätts. 1b) **Oklart.** Det finns frågetecken kring de uppställda målen avseende finansiering, rollfördelning, kulturresevat som form för skydd för vattenanknutna kulturmiljöer och den presenterade tidsplanen som behöver rätas ut innan ställning kan tas till om arbetet är genomförbart från Länsstyrelsens sida. 2) **Ja?** Databasen värdefulla vatten är en bra utgångspunkt för att hitta vilka naturområden som är skyddsvärda. Databasen behöver ses över för att kunna prioritera vilka områden som faktiskt är aktuella för ett resevat eller annat skydd databasen. För detta arbete behöver resurser avsättas. Från kulturhistorisk synpunkt är det positivt med ett fortsatt fokus på att ta fram och uppdatera kunskapsunderlag och göra det tillgängligt för allmänheten. De redan framtagna kunskapsunderlagen utgår från enskilda objekt. Länsstyrelsernas kommande arbete med att sammanställa och komplettera befintligt material samt att tillgängliggöra och uppdatera det innebär en stor tillkommande arbetsinsats. Kostnadsberäkningen som presenteras i konsekvensanalysen ses av oss som osäker och kan vara underskattande. Samtidigt som arbetet enligt denna strategi startar så sker arbetet med NAP. Detta innebär att Länsstyrelsens från år 2021 får avsätta mer resurser till kulturmiljöer vid vattendrag än tidigare år. Strategin kan därför inte utföras utan tillskott av resurser. Ett totalt uppdaterat underlag till 2025 bedöms vara orealistiskt utifrån de nuvarande förutsättningarna. Det är mer realistiskt att de geografiska områdena tas fram i takt med att övriga kunskapsunderlag kontinuerligt ses över och kompletteras. 3) **Ja.** Det är positivt att möjligheten för att hitta andra skyddsformer och förutsättningar för förvaltning av kulturmiljövärden utreds. 4) **Ja.** Listan över åtgärder som presenteras är väl avvägd och tillräckliga för att trygga ett framgångsrikt genomförande men behöver förtydligas avseende länsstyrelsernas deltagande. Om åtgärderna ska kunna genomföras är avhängigt av resurstillskott.

Länsstyrelsen Norrbotten. Ser positivt på att en ny nationell strategi för skydd av vattenanknutna natur- och kulturmiljöer tas fram. Tillräckliga resurser för genomförande är en förutsättning för att strategins mål och åtgärder ska kunna genomföras.

1a) **Ja.** Länsstyrelsen i Norrbotten anser att målen är genomförbara. Om vi skulle påbörja arbetet med att identifiera nya områden att skydda efter att kunskapsunderlaget är uppdaterat, senast 2025, skulle det däremot vara ont om tid för att uppnå målen. Målen i strategin behöver sättas högre för län med ett stort behov av skydd för att ge bästa möjliga uppfyllelse av miljömålen. Resursfördelningen måste då återspegla målen i strategins

ambitionsnivå för att de ska vara genomförbara. 1b) **Nej**. I dagsläget bedöms inte målen kunna nås ur kulturmiljösynpunkt. Målen kan vara relevanta men i dagsläget finns så pass stora skillnader mellan underlagen för kulturmiljöer resp. naturmiljöer att de först måste kompletteras. Stor vikt läggs vid kulturresevatnsinstrumentet som väg till formellt skydd och anslaget bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer behöver utökas för detta. Det är mycket viktigt att ekonomiska medel avsätts så att kulturmiljöarbetet kan prioriteras och utföras så tidseffektivt som möjligt, inklusive ökade personella resurser. 2) **Ja**, avseende naturvård är målet relevant och genomförbart. Det är viktigt med tydliga kriterier som ett vatten ska uppnå för att det ska anses värdefullt ur naturvärdessynpunkt. Inventeringar krävs eftersom det saknas kunskaper om många vattenmiljöer. Särskild kunskapsbrist finns gällande förekomst av värdefulla strandmiljöer. **Nej** avseende kulturvård. Bra att kunskapsunderlagen uppdateras. Det är viktigt att såväl enstaka objekt som större system i både stora och små vatten ingår i den sammantagna analysen av det kulturhistoriska värdet. Det saknas kunskapsunderlag i stora delar av landet behöver och arbetet med att ta fram sådana behöver göras först och vara prioriterat. Det är ett tidskrävande arbete och ekonomiska medel måste finnas för att det ska kunna vara genomförbart. Det är inte sannolikt att ett fullgott kunskapsunderlag hinner tas fram innan 2025 om inte arbetet prioriteras ekonomiskt och personellt. Förutom fältarbete, bedömning och prioritering behöver även registrering i databas och i kulturmiljöregistret göras. 3) **Ja**, det är positivt att möjligheten för att hitta former för flexibelt skydd och förvaltning av kulturmiljövärden ska utredas. Även för vattenanknutna kulturmiljöer behöver andra skyddsinstrument finnas. 4) **Nej**, I dagsläget bedöms inte målen kunna nås ur kulturmiljösynpunkt. Ambitionen med åtgärderna är bra men det saknas grundläggande kunskapsunderlag beträffande kulturmiljöer och lagar och skyddsinstrumenten behöver ses över. Ur kulturmiljösynpunkt kan strategidokumentets mål utgöra en grund som speglar de brister och behov som behöver åtgärdas för att målen ska kunna uppfyllas. Det är därför mycket viktigt att ekonomiska medel kan avsättas så att kulturmiljöarbetet kan prioriteras och utföras så tidseffektivt som möjligt, något som sannolikt kommer att kräva ökade personella resurser. **Ja**, ur naturvårdssynpunkt anser vi att åtgärderna är på god väg till att vara väl avvägda och tillräckliga. Idag konkurrerar avsättandet av skydds-zoner längs sjöar och vattendrag med skydd av höga skogliga värden när det gäller intrångsersättningar vilket har motverkat det långsiktiga skyddet av limniska miljöer.

Länsstyrelsen Skåne. Ställer sig i stort positiv till strategin och välkomnar målet om en ambitionshöjning i arbetet med skydd av sjö- och vattendragmiljöer med höga natur- och kulturvärden.

1a) **Ja**, Länsstyrelsen tillstyrker målen i stort och anser att tidsplanen för arbetet är rimlig under förutsättning att nedan lämnade synpunkter beaktas. Målen ligger i linje med länsstyrelsens handlingsplan för grön infrastruktur till exempel när det gäller att bevara värdekärnor och värde-trakter inom insatsområdet vattendrag och sjöar. Skydden måste kunna omfatta både vatten- och landyta. Tillräckliga resurser behöver avsättas för personal och intrång. I odlingslandskapet är det avgörande att intrångsersättningar för skydds-zoner

och betesmarker intill limniska miljöer är konkurrenskraftiga. Det är bra att hektarmålet skyddade vatten ersätts med ett antalsmål, samt att skyddet ska gälla vattendragmiljöer med nationellt höga naturvärden och/eller kulturvärden. Vikten av strategin belyses av att antal värdefulla vattenmiljöer, svämplan och även kulturmiljöer i form av kultur- och naturbetesmarker har hunnit gå förlorade sedan 2005. I många av de områden som prioriteras för skydd kommer sannolikt åtgärder av olika slag behöva genomföras. 1b) **Oklart.** Målskrivningarna sätter fokus på de olika lagmässiga förutsättningar som finns inom de två sakområdena för formellt skydd. Avseende kulturmiljöer saknas nästan helt möjligheten att skydda större miljöer, vilket i sammanhanget utgör ett problem.

Den huvudsakliga inriktningen mot byggnadsminnen och fornlämningar pekar mot en föråldrad kulturmiljösyn med fokus på enstaka objekt. Betydelsen av de större, sammanhängande områden som kan pekas ut i Värdefulla vatten kan därför understrykas ytterligare liksom det faktum att det formella skyddet endast avser värdekärnor. Det kan ifrågasättas varför målen avseende hur många natur- och kulturmiljöer som ska skyddas skiljer sig så mycket åt kvantitativt, trots att antalet naturmiljöer som i skyddade idag är långt fler än antalet kulturmiljöer. 2) **Ja** avseende naturvärden. Länsstyrelsen håller med om att det är viktigt att åtgärden att förbättra och uppdatera kunskapsunderlagen för skyddsvärda vatten- och kulturmiljöer samt uppdatera och komplettera databasen Värdefulla vatten. Det är dock oklart om kunskapsunderlagen ska vara klara år 2023 eller 2025. Länsstyrelsen bedömer att det behöver vara klart år 2023 för att man ska hinna genomföra områdesskydd till år 2030. Det är helt nödvändigt att tillräckliga resurser avsätts specifikt för detta arbete. **Oklart** gällande kulturvärden. Områden med höga kulturvärden i databasen Värdefulla vatten bör vara den huvudsakliga grunden för urval av områden för genomförande av formellt skydd vilket skapar och bidrar till att hålla Värdefulla vatten aktuell. De prioriteringar avseende exempelvis förvaltningsförutsättningar, kostnader, relevans som besöksmål etc. som strategin anger är relevanta och kan utgöra ett stöd i fortsatt arbete. Riksantikvarieämbetets plattform Värdering och urval är en allmän grund för kulturhistorisk värdering men säger ingenting specifikt om hur just denna typ av uppdrag/urval/värderingsfrågor kan hanteras och innebär därför ett mycket svagt stöd i sammanhanget. Roller och ansvar i processen behöver förtydligas. 3) **Ja.** Mycket positivt att möjligheten att hitta former för flexibelt skydd och förvaltning av kulturmiljövärden utreds. 4) **Ja,** men för att Länsstyrelsen ska kunna genomföra skydd av vattenanknutna natur- och kulturmiljöer på ett effektivt sätt och kunna genomföra strategin inom genomförandeperioden så är det avhängigt att åtgärderna genomförs enligt tidsplan. Särskilda resurser behöver avsättas för Länsstyrelsens arbete redan 2022.

Länsstyrelsen Stockholm. Är generellt positiv till strategin och syftet att höja ambitionsnivån gällande skydd av sjö- och vattendragmiljöer med höga natur- och kulturmiljöer med precisa och uppföljningsbara mål för bevarandearbetet. Länsstyrelsen bedömer dock att uppsatta mål inte är genomförbara utifrån den föreslagna resursfördelningen varken avseende personella resurser för skydd av kulturmiljöer,

naturmiljöer eller arbete med uppdateringen av databasen ”Värdefulla vatten”. Det finns också behov av att genomföra för kompletterande inventeringar. Även för arbete med kulturmiljöer. Länsstyrelsen vill även framhålla vikten av att resurser inte delas ut som tillfälliga projektmedel utan stärker upp Länsstyrelsen ordinarie långsiktiga arbete med skydd av värdefulla natur- och kulturmiljöer och regleras via regleringsbrevet.

Länsstyrelsen är positiv till utredningar kring mer flexibla skydd för kulturmiljöer men risker och ekonomiska konsekvenser beträffande skydd motsvarande naturvårdsavtal bör vägas in när det gäller kulturmiljöer som anses vara så värdefulla att de bör bevaras på lång sikt. Länsstyrelsen efterlyser tydligare skrivningar kring urval och prioriteringsarbete av kulturmiljöer och saknar en diskussion kring miljöer som prioriteras utifrån att de är sällsynta eller välbevarade helhetsmiljöer.

1a) **Ja**, föreslagna mål gällande skydd av områden med höga naturvärden bedöms som relevanta men målet är inte genomförbart utifrån den föreslagna resursfördelningen. Länsstyrelsen i Stockholm har i dagsläget ingen möjlighet att omprioritera sina nuvarande resurser om nuvarande ambitionsnivåer när det gäller skydd av skog och marina miljöer ska upprätthållas. Därutöver måste personella resurser tillkomma för långsiktig skötsel och förvaltning. För att åstadkomma moment i skyddet av både marina och limniska miljöer krävs att det prioriteras långsiktigt inom ramen för det ordinarie arbetet med områdesskydd och inte som projektverksamhet som kräver särskilda projektmedel. Det handlar framförallt om politisk prioritering där länsstyrelserna bör ges uppdrag för detta i regleringsbrev. Skydd av limniska miljöer måste ses som ett långsiktigt arbete. Vad det gäller limniska nyckelbiotoper så krävs resurser för inventeringar. 1b) **Nej**. Föreslagna mål gällande skydd och förvaltning av områden med höga kulturvärden, bedöms som relevanta. Länsstyrelsen bedömer dock även här att målet inte är genomförbart utifrån den föreslagna resursmodellen. Länsstyrelsens bedömning är att insatsen är omfattande och tidskrävande ur ett såväl kort, som långt perspektiv. 2) **Nej** avseende kulturmiljöer. Stockholms län är i stort behov av revidering av kunskapsunderlagen inom databasen Värdefulla vatten avseende kulturmiljö. Arbetet med att uppdatera kunskapsunderlagen är omfattande och detta kräver att länsstyrelserna tillförs resurser i större omfattning än remissen föreslår. **Oklart** avseende naturmiljöer. Kunskapsunderlagen inom databasen ”Värdefulla vatten” avseende naturmiljö behöver ses över och resurser för detta krävs. För att Länsstyrelsen ska kunna göra ett bra arbete med uppdateringen krävs att den översyn som ska göras av databasen sker så snabbt som möjligt. Det behövs även medel för nya inventeringar och undersökningar. 3) **Oklart**. Fler alternativa skyddsinstrument kan vara positivt. Det kan ge ett mer flexibelt arbetssätt för Länsstyrelserna i kontakter med markägare som kan beröras av ett skydd. Det är dock svårt att ta ställning till ett s.k. kulturvårdsavtal och vad detta skulle innebära och omfatta, innehållsmässigt och finansieringsmässigt. 4) **Ja**, Länsstyrelsen tillstyrker förslaget till process avseende genomförandet. Dock skulle vissa delar behöva specificera/förtydligas och i vissa fall utredas vidare för att de ska vara genomförbara och för att målen både vad gäller innehåll och tidsaspekter ska kunna hållas. Länsstyrelsen saknar en diskussion kring arbetet med miljöer som prioriteras utifrån att de är sällsynta eller välbevarade helhetsmiljöer och därmed uppfyller kriteriet nationellt höga kulturvärden.

Länsstyrelsen Södermanlands. Ser positivt på att det upprättas en Nationell strategi för skydd av vattenanknutna natur- och kulturmiljöer. Den tvärssektoriella inriktningen är viktig för att öka möjligheterna till samordning mellan natur- och kulturvärden samtidigt som ambitionsnivån för skydd och bevarande höjs. Länsstyrelsen har prioriterat att endast lämna svar ur kulturmiljösynpunkt. Strategin fyller behovet av ett efterfrågat stöd för hur kulturmiljöer ska hanteras på ett långsiktigt hållbart sätt och hur olika värden kan vägas samman. Det har funnits ett vakuum kring hur kulturmiljöperspektivet kan hanteras i sammanhanget, inte minst för de miljöer som saknar lagskydd. Länsstyrelsens bedömning är att det är svårt att uppnå att samtliga åtgärder ska vara genomförda och målen uppnådda till år 2030 med föreslagna resurser. Kulturmiljövårdens möjlighet att via det statliga kulturmiljöbidraget 7:2 bidra till arbetet är starkt begränsad. Det behövs också en översyn av föreslagen resursfördelning mellan natur och kultur då det råder en stor obalans mellan sakområdena.

1a) frågan har inte besvarats. 1b) **Ja**, målen är i stora delar relevanta men genomförandet är avhängigt vilka resurser som finns att tillgå för berörda aktörer. De ekonomiska resurser som nämns för kulturmiljön är alltför lågt beräknade. Det viktiga är att först få fram ett kraftfullt skyddsinstrument för vattenanknutna natur- och kulturmiljöer i sin helhet, inte att börja arbetet med att stärka skyddet för de komponenter som bygger miljöerna. De kvantifierade målen med hur många miljöer som ska vara skyddade och hur många objekt/lämningar som ska fornlämningsförklaras till år 2030 är utifrån ett nationellt perspektiv mycket lågt satt. 2) **Ja**, Målet är relevant om det tilldelas erforderliga resurser till berörda aktörer. Däremot är det tveksamt om det hinner genomföras till år 2025. 3) **Ja**, Länsstyrelsen delar synen att det formella skyddsarbetet skulle gynnas av ett flexibelt skyddsinstrument för kulturmiljöer. Skyddsinstrumentet ska möjliggöra och uppmuntra till delaktighet från samtliga berörda aktörer i värden och bevarandet av kulturmiljöer. Målet är relevant under förutsättning att skyddet inte bara omfattar kulturmiljön som helhet utan också har en koppling till de komponenter som den är sammansatt av. 4) **Nej?**. Ett framgångsrikt genomförande kräver stora resurser för att harmonisera med föreslagen tidsplan och omfattning/innehåll enligt remisshandlingens. Länsstyrelsens kulturmiljöenhet har idag en arbetsbelastning som inte medger att arbetsuppgifter av föreslagen omfattning tillkommer utan att fullständiga ekonomiska resurser tillförs. Tillgång på erforderliga kunskapsunderlag bör därför prioriteras.

Länsstyrelsen Uppsala län. Anser att strategin är välskriven och att mål och åtgärder är väl avvägda och tillräckliga för att trygga ett framgångsrikt genomförande under förutsättning att genomförandet finansieras fullt ut. För länsstyrelsen behövs särskild finansiering för administration, kartläggning av natur- och kulturvärden samt förvaltning av nya skyddade områden. Utöver finansiering behövs även vägledning, utbildning och samordning av arbetet för att nå målen.

1a) **Ja**, målen är relevanta och viktiga för att öka skyddet av limniska naturmiljöer. Möjligheten att nå målen kommer också att påverkas av vilka områden som ska skyddas, på antalet markägare, deras inställning till skydd, möjligheter att lämna ersättning osv. 1b) **Ja**, målen är relevanta och viktiga för att öka skyddet av vattenanknutna kulturmiljöer. Se dock synpunkter under fråga 4 angående förutsättningar för genomförande. Länsstyrelsen noterar även att ambition och målsättning för skydd av kulturmiljöer är betydligt lägre än för naturmiljöer. 2) **Ja**, målet är relevant och att kunskapsunderlagen behöver förbättras för att göra rätt prioriteringar av vilka områden som bör skyddas. För att klara detta krävs stora personella resurser samt resurser för inventeringar av både natur- och kulturmiljöer. Kompletteringen av kunskapsunderlagen kommer att kräva en stor arbetsinsats från länsstyrelsen under 2022. 3) **Ja**, Länsstyrelsen är positiv till ett nytt skyddsinstrument i spannet mellan fornvårdsavtal och kulturresevat, som inte bara utgår från fornlämningar eller byggnader utan där hela miljöer kan få ett långsiktigt skydd. Inom ramen för detta skydd vore det också bra att ha tillgång till föreläggande som påföljd vid brister. 4) **Ja**, åtgärderna är väl avvägda och tillräckliga för att trygga ett framgångsrikt genomförande under förutsättning att insatserna finansieras fullt ut. För att kunna uppnå de uppsatta målen om skydd av nya områden krävs ett långsiktigt årligt tillskott av resurser till länsstyrelsen motsvarande minst den omfattning som beräknats i konsekvensutredningen.

Länsstyrelsen Värmland

Länsstyrelsen i Värmlands län välkomnar en ny nationell strategi för skydd av vattenanknutna natur- och kulturmiljöer som kan ersätta den tidigare. Förslaget är generellt väl genomarbetat och behandlar många av de viktiga frågeställningarna kring skydd av vattenanknutna värden. Under de senaste åren har regeringen i länsstyrelsernas regleringsbrev prioriterat formellt skydd av värdefulla skogar, vilket präglar länsstyrelsernas arbete med skydd av värdefull natur och det krävs en politisk omsvängning för att ge skydd av sjöar och vattendrag en högre prioritet. Det föreslagna målet om skydd för vattennära kulturmiljöer är i högsta grad angeläget. De vattennära kulturmiljöerna påverkas kanske främst genom det nationella miljömålet ”Levande sjöar och vattendrag”, trots att målet även handlar om bevarandet av kulturmiljövärden längs vattendrag. Förutom de biotopvårdande åtgärder som sker och har skett så innebär den nationella planen för moderna miljövillkor i anslutning till vattenkraften att arbetet med denna typ av åtgärder sannolikt kommer att öka. Strategin behövs således som ett stöd i arbetet med miljömålet ”Levande sjöar och vattendrag”.

1a) **Ja**, om tillräckliga resurser avsätts och prioriteringar görs nationellt bör målen för naturmiljöer vara genomförbart. Målet är högst relevant för ett ökat formellt skydd av sjöar och vattendrag. 1b) **Ja**, Om tillräckliga resurser avsätts och om utredningar kring vilken typ av skydd som är mest relevant sker tidigt i processen bör målet för kulturmiljöer vara genomförbart. 2) **Ja**, om tillräckliga resurser avsätts bör målet vara genomförbart, men bör om möjligt tidigareläggas. Målet är högst relevant och för att nå det bör en standardiserad metod tas fram för att identifiera naturvärden i limniska miljöer. Att uppdatera och tillgängliggöra kunskapsunderlag gällande geografiska områden för kulturmiljövärden är relevant, inte minst för att öka förståelsen och ge förutsättningar för att ge lämningarna ett

bättre skydd. 3) **Ja**, målet är relevant men analysen om skyddsinstrument bör ske tidigare i processen. Med tanke på prioriteringen av skyddsformer såsom kulturresevat och byggnadsminnesförklaringar, vilka är tämligen resurskrävande, samtidigt som kunskapsunderlagen ska vara färdigställda relativt sent i processen, torde det vara nödvändigt att ta fram ett skyddsinstrument motsvarande naturvårdsavtal för att nå målen.

4) **Ja**, om tillräckliga resurser avsätts bör åtgärderna i stort vara tillräckliga under strategins period. Av de föreslagna åtgärderna kommer revidering och komplettering av databasen Värdefulla vatten att innebära en arbetskrävande utmaning för länsstyrelserna. En viktig förutsättning för strategin torde vara de faktiska möten och/eller webbseminarier som diskuteras i remissen, på så sätt kan eventuella frågetecken rätas ut på vägen, en annan är att de ekonomiska ramarna är satta inför det att strategin sätts.

Länsstyrelsen Västerbotten. Det är bra att en rak och tydlig strategi med en distinkt tidsplan tas fram för att öka takten i det limniska skyddsarbetet. Positivt att en samlad strategi tas fram. I och med det blir det mer tydligt vad som krävs i form av resurser, kunskapsuppbyggnad och samverkan för att arbetet ska fungera för både natur och kulturmiljöerna. Strategin är tydlig i avseende målformulering och tidsättning. I vattenvårdsarbetet har både samband och målkonflikter mellan kultur- och naturvärden visat att det finns ett behov av att samla och skapa gemensamma strategier för miljöerna och arbetet.

1a) **Ja**, målen är genomförbara för naturmiljöer förutsatt att det finns resurser för att utföra jobbet. 1b) **Ja**, målen är relevanta och genomförbara i förhållande till kulturmiljövårdens resurser, dvs inräknat de föreslagna utökade resurserna enligt strategin. 2) **Ja** för naturmiljöer. Det har runnit mycket vatten under broarna sedan 2005 då det nuvarande kunskapsunderlaget togs fram. Därför är det mycket relevant att uppdatera det med ny kunskap. Mycket ny information finns säkert redan på de flesta länsstyrelser vilket borde göra målet genomförbart. 2) **Ja för kulturmiljöer.** En uppdatering av innehållet i databasen Värdefulla vatten är mycket viktig eftersom innehållet i dagsläget är föråldrat. Det är viktigt att den kunskapsinhämtning som skett inom kulturmiljöområdet tillförs databasen. Uppdateringen förväntas bli omfattande och tidskrävande. Kulturmiljöarbetet på länsstyrelsen är redan idag högt belastat och tillkommande uppdrag bedöms inte rymmas utan tillskott av resurser. 3) **Ja**, det är mycket positivt att möjligheten till ny form av flexibelt skydd och förvaltning för kulturmiljöer utreds. 4) **Ja** för naturmiljöer. Strategins tydliga och schemalagda mål och åtgärder för genomförandet gör att förutsättningarna för att öka skyddstakten och sannolikheten att nå målen blir större. Samtidigt bygger det på att de som är huvudansvariga för de olika åtgärderna har möjlighet och resurser att uppfylla dem. **Ja** för kulturmiljöer. Under förutsättning att den föreslagna ökningen av medel långsiktigt tillförs kulturmiljövården bör det vara möjligt att genomföra målen i strategin.

Länsstyrelsen Västmanlands län. Anser att det är mycket positivt att det tas fram en strategi för skydd av vattenanknutna natur- och kulturmiljöer med konkreta mål att jobba mot när det gäller skydd av värdefulla vattenmiljöer. Det är särskilt bra att det sker ett

omtag om särskilt värdefulla områden är och deras avgränsning. Det är även viktigt att det sker en kontinuerlig nationell uppföljning.

1a) **Ja**, målet bedöms som både relevant och genomförbart under förutsättning att det säkerställs resurser för bildande, vård och förvaltning. 1b) **Ja**, bedöms som både relevant och önskvärt. Även här en resursfråga både vad gäller personal och finansiering. 2) **Ja**, det är relevant och bra med ett mål för antalet skyddade områden i Sverige som helhet men det är nödvändigt att differentiera målen mellan stora och små län och med anledning av att förutsättningarna är olika i olika delar av Sverige. Nej, för kulturmiljöer är det orealistiskt att det 2025 ska finnas ett nationellt uppdaterat och tillgängligt kunskapsunderlag. 3) **Ja**, det är positivt om det går att hitta former för ett flexibelt skydd och förvaltning av kulturmiljöer. En förutsättning är att det finns personella och ekonomiska resurser. 4) **Ja** för kulturmiljöer men det krävs en ny skyddsform som syftar till bevarande av kulturmiljöers helhet och mångfald. Det är därför högst angeläget att arbetet med Åtgärd 5 påbörjas så tidigt som möjligt. **Ja**, för naturmiljöer är åtgärderna bra och rimliga, särskilt i kombination med omprövningen av vattenkraften, samt att skogssektorn fokuserar på att minska körskador och förbättra kantzoner mot vattendrag.

Länsstyrelsen Västra Götaland. Strategin är ambitiös, väl genomarbetad och utgör en bra grund för det fortsatta arbetet med skydd av sjö- och vattendragmiljöer. Det är mycket positivt att en samlad strategi tas fram och att den pekar ut mätbara och tydliga mål så att fler vattenmiljöer med höga natur- och kulturvärden kan få ett formellt skydd. Den svaga punkten med en strategi brukar vara att den stannar kvar på skrivbordet. Ett sätt att motverka detta kan vara att lyfta upp åtgärdsdelen som ett eget kapitel, även frigjord från målsättningarna, för att understryka hur viktig denna del är.

Det är bra att strategin visar hur kultur- och naturvårdsperspektiven vävs ihop och att de ofta stärker varandra, men också synliggör att de kan hamna i konflikt och att detta då kan hanteras på olika sätt.

1a) **Ja**, det bör dock påpekas att målen för naturskydd är mycket högt satta i förhållande till de resurser som funnits under de senaste tio åren. Att kunna genomföra både uppdatering av kunskapsunderlaget och beslut om nya skydd kräver så väl kraftigt utökade resurser som att arbetet med skydd av sjöar och vattendrag prioriteras upp från centralt håll. 1b) **Ja?** Belastningen på kulturmiljöarbetet redan i dagsläget är mycket hög och tillkommande uppdrag ryms inte utan ett tillskott av resurser. 3) **Ja**, Länsstyrelsen ser mycket positivt på att möjligheten att hitta former för flexibelt skydd och förvaltning av kulturmiljövärden utreds. 4) **Oklart**, frågan har inte besvarats.

Länsstyrelsen Västernorrland. Strategin med tillhörande konsekvensbeskrivning är ambitiös och väl genomarbetad, och det finns många fördelar med en gemensam utgångspunkt för natur- och kulturmiljövärden. Syftet med strategin, att ge områden med höga natur- och kulturvärden ett formellt skydd, är självfallet också mycket positivt, och

länsstyrelsen ser gärna att vi ges möjlighet att arbeta mer utifrån ett långsiktigt och strategiskt perspektiv. Det är även bra att tydliga mål anges, och att dessa är mätbara och tidsatta. Vi delar också uppfattningen att frågan om kunskapsunderlag, inte minst en uppdaterad och relevant version av databasen Värdefulla vatten, är av stor betydelse för strategins genomförande, särskilt vad gäller kulturvärden.

1a) **Ja**, målen för skydd av områden med höga naturvärden är relevanta och genomförbara om tilldelningen av medel för skydd fortsätter ligga på dagens nivå. Går vi tillbaka till tilldelningen som den var för två år sedan blir det omöjligt att nå målen till 2030. 1b) **Ja**, målen för skydd av områden med höga kulturvärden är relevanta och genomförbara under förutsättning att en tillräckligt bra revidering av databasen Värdefulla vatten genomförs (ej möjligt utifrån dagens databas). En annan grundförutsättning är att länsstyrelsen får ökade resurser för kulturmiljöarbetet (se ovan). 2) **Ja**, för områden med höga naturvärden är målet om uppdaterade kunskapsunderlag realistiskt och genomförbart. För områden med höga kulturvärden är målet realistiskt och genomförbart förutsatt att länsstyrelsen får ökade resurser. 3) **Ja**, det är mycket positivt att ett sådant skyddsinstrument utreds. Det finns skyldighet att ta hänsyn till kulturmiljöer redan idag, utifrån flera lagstiftningar. Men detta kan kanske vara ett sätt att säkra en mer aktiv vård och skötsel, som dessutom förhoppningsvis kan omfatta ett större antal kulturmiljöer än idag. Någon form av avtal kanske kan uppmuntra till större engagemang från markägare och föreningar, något som också skulle kunna leda till en ökad medvetenhet om våra kulturmiljöer hos allmänheten. 4) **Ja**, strategins åtgärder är väl avvägda och tillräckliga för att vi ska nå målet till 2030, under förutsättning att resurstilldelningen blir tillräcklig

Länsstyrelsen Örebro län. Är övervägande positiv till strategin men bedömer att ett genomförande kräver väl tilltagna särskilda resurser.

1a) **Ja**, Länsstyrelsen anser att det är bra med uppföljningsbara och kvantitativa mål när det gäller skydd av värdefulla naturvatten. Dock behöver målen förtydligas avseende de två storleksklasserna större och mindre än 20 hektar. 1b) **Ja** Målet med avseende på skydd av kulturanknutna vattenmiljöer är orealistiskt utan rejält tilltagna särskilda resurser, även om den regionala skillnaden är stor. Men det påpekas också i strategin och det är bra! 2) **Ja** för kulturmiljöer och naturmiljöer. Genomförbart men kräver tid och ekonomi med avseende på kulturmiljö. Resurser måste ställas till förfogande och de bör inte tas av kulturmiljövårdens befintliga resurser. 3) **Ja**, det är positivt att det öppnas upp för fler möjligheter att skydda kulturmiljöer. Det saknas idag möjlighet att skydda området med byggnader och lämningar tillsammans utanför kulturresevat. Behovsanalys av skyddsform för flexibelt skydd och förvaltning av kulturmiljöer med höga värden angeläget. Åtgärden borde snarast sättas igång. 4) **Ja** avseende naturmiljöer. **Oklart** avseende kulturmiljöer.

Länsstyrelsen Östergötland. Välkomnar förslaget till ny nationell strategi för skydd av vattenanknutna natur- och kulturmiljöer vars syfte och mål är värdefulla och viktiga för framtida bevarande av vattenanknutna natur- och kulturmiljöer. Vår förhoppning är att

strategin ska bidra till att takten i arbetet med skydd av värdefulla vattenknutna miljöer ökar och att urvalet och prioriteringen av de områden som ska skyddas underlättas. Vi ser dock stora utmaningar i det kommande arbetet om inte tillräckliga resurser till personal, markersättning och framtida skötsel avsätts. I förekommande fall behöver även regelverk och generella nationella arbetsmetoder, främst inom kulturmiljövården, ses över i syfte att kunna fullfölja strategin.

1a) **Ja**. Målen är för lågt satt för att hålla en hög genomförandetakt och med tanke på nuvarande låg takt i skyddet och framförallt mindre områden under 20 hektar. Ett mål om skydd av minst fem mindre områden vore mer relevant åtminstone för Östergötlands del. Det är värdefullt att strategin tydliggör vikten av att skydda olika typer av sötvattensmiljöer och inte bara större eller mindre vattendrag då det finns en stor mångfald av olika typer av vattenmiljöer. Det är även bra att strategin strävar efter att de utvalda objekten ska ha en god och representativ geografisk fördelning. Målen skulle även kunna delas upp på mål för sjöar respektive vattendrag för att få ett bättre representativt urval. Remissen innefattar mycket bra idéer, men är omfattande och kommer att ta tid att genomföra. Oklarheterna vad gäller behov av regelverksöversyn och finansieringen av förslagen behöver förtydligas om arbetet ska kunna utföras. 1b) **Ja**, målen är delvis relevanta, men svåra att genomföra om inte rätt nationella förutsättningar ges. 2) **Ja**, målet är relevant, men mycket svårt att genomföra om inte rätt förutsättningar ges. Det behövs en kraftfull uppstart för att strategin ska kunna genomföras på ett tillfredsställande sätt. Det innebär enligt remissen större personalstyrka vid uppstartsskedet som kan minskas då arbetet övergår i löpande verksamhet. I strategin är beräkningen över personalbehovet lågt räknat samt ofinansierat. 3) **Ja**, ett kulturvårdsavtal liknande naturvårdsavtal kan vara relevant och bra som ett mellanting mellan fastställda fornlämningsområden och kulturresevervatsbildning. Det är viktigt med fler redskap för att upprätta skydd för kulturmiljövården. Erfarenheter från naturvården kan användas i arbetet med framtagande av avtal. 4) **Oklart**. Det behövs uppdaterad och utökad kunskap, särskilt vad gäller kulturmiljöer, för att kunna ta fram och sedan välja ut områden som ska skyddas. Tillräckliga ekonomiska resurser för att upprätta skyddade områden och förvalta dem i framtiden saknas i dagsläget. Likaså behöver förutsättningar såsom rutiner och föreskrifter finnas på plats för att kunna användas i syfte att uppnå målen. Arbetet måste implementeras hos länsstyrelserna samt finansieras. Gällande regelverk behöver ses över nationellt i syfte att effektivisera dessa.

Arbetets museum. Anser att mål om skydd av kulturmiljöer är relevant och att det är en ambitionshöjning gentemot förut. Det är viktigt att skydd av värdefull natur- och kulturmiljö ökar och att mål sätts dess för genomförande. Det behövs mer resurser och att framhåller det som viktigt att natur- och kulturvården beaktas likvärdigt och att ett helhetsperspektiv som sociala perspektiv beaktas. Strategin medför att arbetet med att identifiera och skydda värdefull natur- och kulturmiljö ökar och att mål sätts dess för genomförande. Det är av vikt att kraftigt modifierat vatten, KMV, och undantaget mindre stränga kvalitetskrav, MSK, används och att de undantag som medges i EU:s vattendirektiv

kommer att användas fullt ut. Det är av stor vikt att natur- och kulturvärden beaktas likvärdigt och att ett helhetsperspektiv som sociala perspektiv beaktas.

1a) inget svar. 1b) **Ja**, Mål om skydd av kulturmiljöer ses som relevant och ambitionen verkar höjts. Mer resurser behövs för underhåll och det behövs en riktad satsning för att få balans mellan natur och kulturmiljöer. 2) **Ja**, Det måste alltså till ökade resurser för att kunna ta fram underlagen för att dels ta fram nya underlag, dels uppdatera redan befintliga underlag. 3) **Ja**. Det kan behövas ett nytt skyddsinstrument som är lättare att hantera och som kan vara tidsbestämt. Frågan är intressant och bör utredas för att se om det går att använda motsvarande typ av avtal för kulturmiljöerna utmed våra vattendrag. 4) I det stora hela ser strategin ut att kunna omfatta både natur- och kulturmiljöer även om det just väger över mycket mot att det tas större hänsyn till naturvärdena.

Bohusläns museum

Bohusläns museum ser positivt på att en strategi tas fram för hur vattenanknutna natur- och kulturmiljöer av nationellt intresse ska skyddas och bevaras. Att strategin har en tvärspektoriell ansats, dvs att natur- och kulturmiljövärden ska samverka för att uppnå målen, är angeläget. Enligt Bohusläns museums erfarenhet är samverkan mycket viktigt när målet är att säkerställa både natur- och kulturvärdenas bevarande. Förutsättningarna för naturmiljövård respektive kulturmiljövård är dock mycket olika vad gäller t. ex. lagstiftning, skyddsformer och kunskapsunderlag. Detta märks inte minst i strategin, där naturmiljön och kulturmiljön hanteras som helt separata entiteter, som i vissa fall möts när intressena överlappar varandra. Strategin hade med fördel kunnat vara mer balanserad, med en mer enhetlig beskrivning och hantering av natur- respektive kulturmiljövärdena. Museet anser att ambitionsnivån för målet kring antalet skyddade miljöer bör höjas, liksom takten med inventering och framtagande av kunskapsunderlag. Större vikt bör också läggas vid dialog och samverkan med kommuner, museer, hembygdsföreningar och övriga civilsamhället. Förslaget om att ta fram ett skyddsinstrument för kulturmiljöer liknande naturvårdsavtalet ses som positivt.

1a) inget svar. 1b) **Nej**. Med tanke på vattenkraftens enorma historiska betydelse i Sverige upplevs målen som lågt ställda. Målet med 25 skyddade kulturmiljöer skulle innebära ytterligare drygt en skyddad miljö per län, vilket upplevs som lite med tanke på att avsikten med strategin är att öka takten i arbetet med att skydda vattendragens natur- och kulturmiljöer. Ambitionsnivån bör ställas högre än vad som anges i strategin. 2) **Oklart**. Uppdaterade kunskapsunderlag är en förutsättning för att strategin ska kunna genomföras. Mer inventeringar behövs. I nuläget är dock vattendragens kulturvärden till stor del okända. Myndigheterna kan med fördel ta hjälp av museer, civilsamhället och andra aktörer i detta arbete. 3) **Ja**, Bohusläns museum ser positivt på förslaget om att ta fram ett skyddsinstrument för kulturmiljöer, som liknar naturvårdsavtalet. Det finns helt klart ett behov av att skydda hela miljöer och landskapsavsnitt. Vattenanknutna kulturmiljöer kan vara komplexa och omfatta såväl bebyggelse som fornlämningar, kulturhistoriska

lämningar och kulturlandskapsavsnitt. 4) **Ja**. Att det finns en strategi och en inriktning för arbetet med sjöarnas och vattendragens natur- och kulturmiljöer är en trolig framgångsfaktor i det kommande arbetet. Samarbete mellan natur- och kulturmiljövården är också mycket angeläget, ett samarbete som kan göras ännu tydligare än i det föreliggande förslaget. För genomförandet krävs också att det tillförs tillräcklig finansiering.

Fiskevattenägarna. Delar i grunden synen på betydelsen av att skydda och bevara värdefulla vattenmiljöer men anser inte att måluppfyllelsen per automatik måste innebära att dessa miljöer ska beläggas med formellt skydd av staten. Anser att målformuleringen för 2030 ska ändras från ”skyddas formellt” till ”ha fått ett ändamålsenligt skydd”. Anser att det finns en stark övertro på naturreservat och övrigt formellt områdesskydd som universallösning på alla naturvårdsproblem. Förordar istället information om naturvärdenas behov av skötsel och skydd mot ingrep och att lokalt förankrat samarbete med berörda mark- och fiskerättsägare prioriteras. Det är betydligt mer konstruktivt och kostnadseffektivt.

Fiskevattenägarna anser ovillkorligen att strategin måste vara tydlig vad gäller äganderätten och skilja på vattenrättsinnehavare och fiskerättsinnehavare, både när det gäller dialog och samverkan eller köp av fastigheter och intrångsersättningar. Eventuella intrångsersättningar måste omfatta inte bara mark och vattenrätt utan även fastigheternas fiskerätt. Fiskerätten är i många fall mer värdefull och utvecklingsbar än vad vattenrätten är. Strategin använder begreppet ”fiskevårdsförbund” som exempel på rättighetsinnehavare. Något sådant begrepp existerar överhuvudtaget inte och det är förstås särskilt olyckligt och förvirrande om detta påhittade begrepp används i ett myndighetsdokument. Vi vill därför klargöra vilka förvaltningsformer som finns och där lagen medger samordnad förvaltning av fisket i sjöar och vattendrag.

Strategin generellt präglas av okunskap om fastigheternas enskilda fiskerätt. Detta måste rättas till och vi klargör därför i vårt remissvar vilka förvaltningsformer som lagen medger för samordnad förvaltning av fisket i sjöar och vattendrag.

I strategins bilaga om bevarandeverktyg anges fiskevårdsplaner (eller lokala förvaltnings- och utvecklingsplaner som är vår benämning) som exempel på ett så kallat mjukt verktyg. Det tycker vi är bra. Under lagar och förordningar i samma bilaga finns ”samordnad förvaltning av flera fiskevårdsområden” med bland verktygen. Det är ingen etablerad samverkansform och känns överflödigt. Förvaltning av fisket inom ett fiskevårdsområde är i sig ett reellt och juridiskt hållbart verktyg. Själva syftet med lagen om fiskevårdsområden är att skapa en enhet för ändamålsenlig fisk- och fiskeförvaltning. Ingen av de förformulerade frågorna har besvarats

Lantbrukarnas riksförbund (LRF). Anser att skyddens mål blir relevanta och genomförbara när de är väl förankrade hos de som befinner sig på samma plats som det skyddsvärda, det vill säga hos markägare och verksamhetsutövare. Vägledningen saknar till stor del hur detta ska bli verklighet. Regeringen har alldeles nyligen gett Naturvårdsverket i uppdrag att redovisa vilka typer av skyddsformer av värdefull natur som rapporteras och jämföra det med andra länders rapportering. Uppdraget kan komma att omvärdera definitionen av vad som ska anses ett formellt skydd och av den anledningen kan också de uppsatta målen om områden som saknar skydd komma att revideras. LRF anser därför att vägledande myndigheter bör avvakta rapporten innan vägledningen expedieras. LRF anser att frivilliga överenskommelser leder till bästa möjliga förutsättningar för rätt åtgärder och rätt resultat. Flexibla skydd och flexibel förvaltning är alltid relevanta. LRF anser att den övergripande visionen, att vattenanknutna natur- och kulturmiljöer i Sverige med särskilt höga naturvärden ska vara bevarade för kommande generationer åtnjutande, är bra. LRF anser dock inte att strategins syfte ska vara fler formella skydd.

1a) **Nej.** LRF anser att skyddens mål blir relevanta och genomförbara när de är väl förankrade hos de som befinner sig på samma plats som det skyddsvärda, det vill säga hos markägare och verksamhetsutövare. Vägledningen saknar till stor del hur detta ska bli verklighet. Tar upp strandskydd samt proportionalitetsprincipen samt om markägares frivilliga insatser. LRF anser därför att vägledande myndigheter bör avvakta rapporten innan vägledningen expedieras. 1b) **Nej.** (se 1a ovan). 2) **Oklart.** LRF anser att det är högst relevant och en avgörande framgångsfaktor att markägare involveras i kartläggningen. 3) **Ja,** LRF anser att frivilliga överenskommelser leder till bästa möjliga förutsättningar för rätt åtgärder och rätt resultat. Flexibla skydd och flexibel förvaltning är alltid relevanta. 4) **Ja,** LRF anser att den övergripande visionen, att vattenanknutna natur- och kulturmiljöer i Sverige med särskilt höga naturvärden ska vara bevarade för kommande generationer åtnjutande, är bra. LRF anser dock inte att strategins syfte ska vara fler formella skydd.

Skogsindustrierna. Skogsindustrierna anser att den övergripande visionen att sjö- och vattendragmiljöer i Sverige med särskilt höga naturvärden respektive kulturvärden ska vara bevarade så att områdena och deras värden kan upplevas av kommande generationer är bra. Däremot anser vi inte att strategins syfte ska vara fler formella skydd. Fokusera i stället på kunskapsförmedling och engagemangskapande hos de verksamhetsutövare som kommer i kontakt med dessa miljöer. Titta på mer flexibla lösningar än formella skydd. Antal eller areal formella skydd är inte ett bra mål, det kan på sin höjd vara en möjlig åtgärd för att nå ett mål.

1a) **Nej,** Strategin borde utgå från hur man skapar engagemang och kunskap hos de markägare och verksamhetsutövare som kommer i kontakt med dessa värden. Antal eller areal formella skydd är inte ett bra mål, det kan på sin höjd vara en möjlig åtgärd för att nå ett mål. Det bör också ges större utrymme för flexibla skyddsformer. Strategin saknar

underlag till hur man kommit fram till de siffersatta målen när det gäller antal formella skydd och de framstår närmast som plockade ur luften. 1b) **Nej** se 1a ovan. 2) **Oklart**. Kunskapsunderlag är bra men all kartläggning bör ske i dialog med markägare för att skapa delaktighet och engagemang snarare än misstro. 3) **Ja**, flexibla skyddsformer som bygger på frivillighet är positivt och bör utvecklas. 4) Inget svar.

Sportfiskarna. Välkomnar strategin då vi anser att antalet skyddade områden i akvatisk miljö är för få och att takten i bildandet av nya skydd inte är tillräckligt snabb för att undvika skador i dessa miljöer. Dessutom har det varit svårt att bilda reservat enbart på naturvärden knutna till vatten, det hoppas vi att strategin kan ändra på. Strategin är ambitiös och om den blir förverkligad kommer sannolikt antalet skyddade områden öka under en period (-2030). Sportfiskarna saknar Jordbruksverket i arbetet. Många av Sveriges utrotningshotade arter, med behov av skydd och knutna till sötvattensmiljöer, hittar vi i jordbruksmiljöer

I strategin finns en del text som saknar belägg och som kan utgöra hinder eller argument för en viss typ av skydd eller förvaltning av ett skyddat område. Exempelvis så påstås i strategin att huvudkriterium Naturlighet - Området har en hög grad av naturlighet genom att det saknas ingrepp eller artificiella störningar som påverkar negativt, eller att det finns kontinuitet i det mänskliga brukandet som skapar förutsättningar för många arter och naturtyper. Den sista rödmarkerade delen i meningen är olyckligt formulerad. Det finns inga belägg för att den typen av hävd som kan vara avgörande för en äng eller ekhage har en motsvarighet i ett sötvattenssystem. Eftersom det saknas vetenskapliga referenser i hela dokumentet bör en sådan mening tas bort. Att använda arter i hotkategorierna VU, EN och CR för att utse områden oavsett övriga värden i vattnet och på land, borde vara en självklarhet. Sportfiskarna saknar våtmarker i resonemanget om värdefulla miljöer som behöver skydd. Att det saknas verktyg för att bedöma naturvärden i sjöar och vattendrag är en fråga som HaV måste lösa. Synpunkter på några av kriterierna: Artrikedom, kontinuitet, genetisk diversitet.

Ingen av de förformulerade frågorna har besvarats.

Stora Enso skog. Anser att det är angeläget att belysa vikten av god hushållning med vatten, men att det är olyckligt när syftet med remissen är att skapa mer formellt skydd, istället för att fokusera på att uppnå störst nytta för vattenknutna natur-och kulturmiljöer. De anser att detta sker genom att använda en mångfald av förvaltningsmodeller, inte enbart genom formellt skydd. Stora Enso Skog anser att engagemang från markägare skapas via delaktighet och denna remiss nämner endast markägare fem gånger i texten. De två textstycken som framförallt behandlar dialog och samverkan, nämns först på sida 34 av totalt 35 sidor. De vill att markägare integreras tydligare i hela processen och är en av de främsta målgrupperna. De lyfte också fram att det är viktigt att markägare ska ha rätt till kompensation eller ersättning inom skälig tid. Stora Enso vill hellre se ett bottom-up

perspektiv. De saknar markägare som en viktig målgrupp och en dialog med denna målgrupp är viktig samt att de involveras i högre utsträckning i flera avseenden.

1a) Inget svar. 1b) Inget svar. 2) **Ja**. Stora Enso Skog ser positivt på att uppdatera databasen "Värdefulla vatten". Databasen är en viktig informationskälla, som vi kan använda för att prioritera rätt åtgärder på rätt plats inom vårt verksamhetsområde. Det är viktigt att det tydligt framgår om vattnet är värdefullt på grund av natur- eller kulturvärden. 3) Inget svar. 4) Inget svar.

Svensk Vattenkraft förening (SVAF). Avstyrker den föreslagna strategin. De närmaste åren måste i stället allt arbete inriktas på att vrida vattenförvaltningen rätt så att det stora hotet mot vattenanknutna kulturvärden och oftast också naturvärden liksom andra samhällsintressen kan avvärijas. Görs inte detta omgående står vi inför en medveten, systematisk och brutal demolering av månghundraåriga kultur- och naturmiljöer i vattenlandskapet samtidigt som andra samhällsintressen fullständigt nonchaleras." Mot den bakgrunden är det minst sagt anmärkningsvärt att vare sig Energiföretagen Sverige, Svensk Vattenkraftförening eller några vattenkraftföretag finns med bland remissinstanserna. Att i ett läge när upp till 3500 vattenanknutna kultur- och naturmiljöer är hotade komma med ett förslag till nationell strategi för skydd av sådana miljöer och inte med ett ord beröra det hot som svävar över dem, är ofattbart. Missivets första fråga om mål för skydd känns i det perspektivet närmast som en provokation. Vad är ett skydd av 75 objekt med höga kulturvärden och 300 objekt med höga naturvärden när samtidigt tio gånger så många objekt är hotade, de flesta av dem med månghundraåriga kultur- och naturvärden.

1a) **Nej**, SVAF har en skeptisk hållning till de kvantitativa mål som föreslås (fråga 1), vi befärrar att det leder till att myndigheterna börjar "räkna pinnar". 1b) Nej, se fråga 1 a. 2) Ja, Som svar på fråga 2 ser SVAF gärna att det tas fram ett bättre kunskapsunderlag än det som finns i dag (fast det lär inte dämpa det stora hot mot vattenanknutna kultur- och naturmiljöer som utövas av myndigheterna). 3) ja, . Dock anser vi att kulturmiljöer behöver ett skydd och det främst mot vattenförvaltningen. Det betyder att vårt svar på fråga 3 är, att det behövs ett nytt skyddsinstrument för kulturmiljöer. 4) inget svar. Eftersom SVAF är negativ till strategin som sådan är fråga 4 av mindre relevans för oss.

Svenska insjöfiskares centralförbund. Generellt en positiv inställning till ansatser att skydda natur- och kulturvärden eftersom en god vattenmiljö är grunden till ett gott fiske och de kulturyttringar och lämningar som finns i anslutning till fisket. Äganderätten bör inte förväxlas med fiskerätten. Det lyfts också att friluftsliv kan ha både positiva effekter men även inverka negativt med störning av fågelliv, nedskräpning etc. När det gäller ägandet av det fysiska vattenområdet, som inte skall sammanblandas med fiskerätten, kommer det att uppstå avsevärda problem för myndigheten i de fall vattenområdena är oskiftade inom skifteslagen.

1a) **Ja**, Svenska insjöfiskares centralförbund ser generellt positivt på ansatser att skydda miljövärden och kulturvärden. God vattenmiljö är grunden för ett gott fiske och kulturvärden kring fisket visar näringens strävan sedan många generationer att bistå övriga samhället med nyttigheter. 1b) **Ja**, se 1a. 2) **Ja**, Sättet att arbeta är absolut riktigt. Vi har dock ingen uppfattning om myndigheternas förmåga att verkställa. 3) **Oklart**. I fiskenäringen ser vi kulturmiljöer som är knutna till månghundraårigt insjöfiske och även andra kulturmiljöer i anknytning till vattenområden som viktiga att skydda. 4) **Ja**, i viss mån. Åtgärderna kan vara relevanta om man tar hänsyn till fiskenäringen i så måtto att man i första hand undviker restriktioner i områden och riksintressen enligt miljöbalkens 3:e kapitel §5.

Svenska kyrkan. Har inga synpunkter men ser vikten av att databasen värdefulla vatten görs tillgänglig för markägare. Ingen av de förformulerade frågorna har besvarats

Sveriges allmänningsskogars förbund. Förbundet ser positivt på skydd av fler vattenmiljöer, men förväntar sig även att all form av skydd som innebär intrång på privat mark och/eller pågående markanvändning sker med skälig ekonomisk kompensation till berörd markägare.

Förbundet ställer sig dock frågande till hur de angivna ekonomiska medlen skall räcka till de högt ställda ambitionerna? Tidigare projekt som utgått från svenska myndigheter (som ex. ”Blå målklassning”) var utformade för att utföra en lokalt anpassad hänsyn vid vattennära verksamheter. Denna anpassade hänsyn skulle främja heterogena livsmiljöer och därmed skapa förutsättningar för större biologisk mångfald i kombination med högre tillgänglighet för friluftslivet, samt även en möjlighet till ett visst virkesuttag för skogsägaren. Ingen av de förformulerade frågorna har besvarats

Sveriges hembygdsförbund. Det är också väsentligt att prioriteringarna görs på ett sådant sätt att insatserna riktas till de kulturmiljöer som hotas t.ex genom tolkningen av Eus vattendirektiv. Dammar i kvarn-, bruks- och industrimiljöer ses som vandringshinder för fisk. Med en sådan tolkning av direktivet hotas kulturmiljöerna i arbetet för den ekologiska återställningen. Hoten mot kulturmiljöerna måste alltid vara en vägande faktor vid de prioriteringar som ska göras.

1a) inget svar. 1b) **Oklart**. Ser det som en ambitionshöjning av skydd av kulturmiljöer. Ser det som att det utgör 10% av antal som ska skyddas av områden med naturvärden. 2) **Ja**, men kräver resurser. 3) **Ja**, en intressant idé att närmare utreda förutsättningarna för denna skyddsform. 4) **Ja**, ser åtgärder och tidsplan ser bra ut. Åtgärd 4 – framtagande av metoder för uppföljning av strategin. Här beskrivs endast det som handlar om höga naturvärden. Enligt vår mening måste även kulturmiljöerna följas upp med metoder och rutiner på liknande sätt.

Sveriges jordägareförbund. Förslaget till strategi bygger på felaktig grund genom införande av ett siffermål samt är behäftat med sådana brister att det behöver återremitteras. Ett siffermål för hur många området som ska ges ett formellt skydd under en viss tidsperiod är ett alltför stelbent styrsystem som inte tar sin utgångspunkt i de lokala förutsättningarna eller det faktiska behovet. Utgångspunkten måste sedan vara en väl genomförd lokal inventering i samråd med lokala markägareintressen för att därigenom kunna peka ut och rangordna nya aktuella områden. Den långsiktiga finansieringen av dessa lösningar behöver även den få en tydligt förankrad lösning. En vägledning för detta arbete kan vara att man i kulturmiljöer ofta talar om vård av kulturmiljöer istället för skydd vilket kanske tydligare visar vad det handlar om. Övrigt. Många detaljerade synpunkter på innehåll i remissen där markägarperspektiv och dialog med densamme framhålls. Viktigt att väga in hot mot kulturmiljöer i prioriteringen. Obalans i resurser mellan kultur- och naturmiljöer. Punkt 7. ”Intrångsersättningar och andra ersättningar av skogsmark är generell gynnsamma för fastighetsägaren.” Om så vore fallet skulle inte någon brist på frivilligt anmälda områden för formellt skydd finnas. Så är inte fallet. Denna formulering behöver tas bort och korrigeras.

1a) **Nej.** 1b) **Nej.** 2) **Nej.** 3) **Oklart.** Mer resurser krävs. 4) **Nej**

Södra Skogsägarna. Anser att arealmål inte är lämpligt eftersom kvalitet bör prioriteras framför kvantitet. Det är svårt att utläsa vad som ligger bakom satta mål. Det är mycket viktigt att markägarna blir involverade i denna strategi för att man ska nå framgång. Markägarperspektivet är mycket litet i denna strategi och behöver avsevärt stärkas. Målbilder och blå målklassning lyfts fram som goda exempel för att beskriva hur man kan arbeta med skogliga åtgärder.

1a) **Nej**, att endast arbeta med formellt skydd för dessa miljöer är inte rätt väg att gå utan att det krävs flexibla skyddsformer och på frivillig basis. 1b) **Nej**, se ovan. 2) **Ja**, det är bra med kunskapsunderlag men det behöver tas fram i dialog med berörda markägare. 3) **Ja**, Södra ser det positivt med en avtalsform som är mjukare och bygger på frivillighet. Resurser kommer behövas. 4) **Ja**, den övergripande visionen är bra med att både naturvärden och kulturvärden ska bevaras och att lämplig hänsyn tas men inte endast genom formellt skydd.

Världsnaturfonden, WWF. Välkomnar den ambitionshöjning som strategin innebär i det framtida arbetet med att skydda värdefulla vattenanknutna miljöer. Det finns en anledning med att använda arealbaserade mål eftersom andra övergripande mål sätts när det gäller att skydda 30% av arealen med minst 10% skydd. Strategin saknar en plan för förvaltning och finansiering efter 2030. Det saknas en redovisning av kostnader för administration och skötsel. Världsnaturfonden WWF delar synen att det frivilliga skyddet kan vara ett viktigt verktyg för att nå miljömålen men att det är viktigt att dessa är representativa, bidrar till grön infrastruktur samt är funktionella. Det är bra med utvärdering halvvägs (dvs 2025). Ingen av de förformulerade frågorna har besvarats

Örebro länsmuseum. Även om ambitionen är god så når strategin inte ända fram. Natur och kultur behöver ges samma förutsättningar vad gäller underlag, bedömning och prioritering. Det är positivt att det sker en översyn av sjö- och vattenanknutna miljöer med höga nationella kulturmiljö- och naturvärden. Det finns ett stort behov av att öka kunskapsunderlaget gällande kulturmiljöer. För arbetet med att ta fram materialet kommer det att behövas tillskott av ekonomiska resurser. Det är också viktigt att underlaget som är jämförbara som det går att få en samsyn och gemensamma prioriteringar för att skydda natur- och kulturmiljöer.

1a) **Oklart.** Det är bra med tvärsektorielt angreppssätt men vi ifrågasätter om det är bra att öka takten. Behöver ses ur ett större sammanhang. 1b) **Oklart** Se 1a. 2) **Ja**, det finns ett behov av ett större kunskapsunderlag vad gäller kulturmiljöer i anslutning till sjö- och vattenanknutna miljöer och ser det som mycket positivt att detta lyfts i strategin. Det saknas idag ett kunskapsunderlag för kulturmiljöer. 3) **Ja**, kunskap är bra, men ser också en fara i att kulturmiljöer inte får ett formellt skydd. Det finns en stor risk i att många kulturmiljöer får ge vika för naturmiljöer. 4) **Ja**.

Jordbruksverket. De föreslagna målen ses som relevanta men att det är svårt att uttala sig om själva genomförandet och pekar på att resurser kommer att krävas för genomförandet. Det påtalas att det kommer att behövas expertis inom jordbruksfrågor och att det är viktigt att åtgärder som vidtas inte kommer i konflikt med jordbruksdrift. Markägarens inställning kommer att vara viktig vid skötsel och understryker vikten av dialog och samverkan.

1a) **Ja**, antalsbaserade mål är klokt. Genomförande hänger på resurser och genomförbarhet kan inte bedömas. 1b) **Ja**, antalsbaserat antal är klokt. Genomförande hänger på resurser och genomförbarhet kan inte bedömas. 2) **Ja**, Genomförande hänger på resurser och genomförbarhet kan inte bedömas. 3) **Ja**, Det ger en flexibilitet som underlättar nyttjande, hävd och tillgänglighet, vilket är viktigt för att främja en långsiktig förvaltning. 4) **Ja**, förslaget är avvägt mellan behovet skydd och behovet av rimliga förutsättningar för att införa och långsiktigt behålla skyddet, men har svårt att bedöma om åtgärderna är tillräckliga för att nå uppsatta mål.

Sametinget. Sametinget anser att det är bra att det införs skydd för kulturmiljöer genom motsvarande form som naturvårdsavtal. Inom renskötselområdet är stora delar av markerna inte inventerade om det finns samiska lämningar. Skogsbruket utplånar många spår och de är nöjda att skydd för natur/kulturmiljö införs. Vid bedömning av områden inom renskötselområdet är det viktigt att konsultera samerna som Sametinget, berörda samebyar, sameföreningar och andra samiska organisationer och institutioner.

1a) **Ja**, de föreslagna målen är relevanta för att Sverige ska uppfylla sina åtaganden om att skydda den biologiska mångfalden för människans välmående. 1b) Inget svar. 2) Inget svar. 3) Inget svar. 4) Inget svar.

SGU, Sveriges geologiska undersökning. SGU avstår från att lämna yttrande i rubricerat ärende.

SKR, Sveriges kommuner och regioner. Andelen skyddsvärda miljöer är inte jämnt fördelade över landet. SKR ifrågasätter att förslaget innehåller kvantifierade länsvisa mål (mål 2a och 2b). Arbetet med skydd av miljöer kräver resurser i flera olika led och det är viktigt att åtgärderna motiveras utifrån behov och inte utifrån geografiskt fördelade mål. Kommuner borde involverats och ingå i remisslistan. Konsekvensbeskrivningen har brister när det gäller hur kommuner påverkas. Avvägningar och målkonflikter behöver beskrivas i konsekvensbeskrivningen. Databasen värdefulla vatten behöver göras tillgänglig för kommunerna genom länsstyrelsens planeringskatalog.

1a), **Nej.** 1b) **Nej.** 2) Inget svar (otydligt). 3) Inget svar (otydligt). 4) Inget svar (otydligt)

Trafikverket. Anser att behovet av mål och åtgärder inom området är stort och ställer sig positivt till föreslagen strategi. Ökade kunskaper och tillgängliggjorda förbättrade geografiska kunskapsunderlag, liksom ändamålsenliga formella skydd för utpekade skyddsvärda vattenmiljöer, underlättar Trafikverkets arbete. Det behöver tydligt framgå att åtgärderna som beskrivs i strategin är en delmängd som behövs för att nå uppsatta mål. Strategin kommer underlätta planering och prioritering. I det kulturhistoriska urvalet bör rimligen stor vikt läggas på miljöns/anläggningens kulturhistoriska värde och möjlighet att förmedla historia, inte kostnaderna för att förvalta densamma. Det saknas en koppling till grundvatten. Det är viktigt att kunskapsunderlag förvaltas och hålls uppdaterade och görs tillgängliga. Resurser behövs för genomförande och för , förvaltning och uppdatering av underlag liksom skötsel, underhåll och tillsyn (där länsstyrelserna är aktörer).

1a) **Ja**, målen är relevanta och bedöms vara genomförbara. 1b) **Ja**, målen är relevanta och bedöms vara genomförbara. 2) **Ja**, målet är relevant och genomförbart. 3) **Ja**, målet är relevant. 4) **Ja**, strategins åtgärder är i huvudsak väl avvägda och tillräckliga för att trygga ett framgångsrikt genomförande. Strategin kan dock i vissa delar utvecklas och vissa delar kan förtydligas. Se synpunkter och kommentarer nedan.

Västra Götalandsregionen. Strategin innebär en ambitionshöjning och Västra götalandsregionen anser att det är välmotiverat men det påtagligt att naturmiljön ges större prioritet i frågan om vilka miljöer som bör bevaras och det behövs en större jämvikt. Det behövs mer resurser och det påtalas att det idag finns ett pågående förfall av kulturmiljöer vid vattendrag och därmed ett stort underhållsbehov. Kommunerna kan bli en viktig part när det gäller skydd och underhåll. Förslaget till strategi föreslår att takten ska ökas för att genomföra målen fram till 2030 vilket vi anser är bra och genomförbart med rätt styrning. Uppföljning behövs med ett jämförbart material för natur- respektive kulturmiljöer.

1a) inget svar. 1b) **Nej**, inte om det inte tillförs nya riktade medel. 2) **Ja**, det behövs resurser. 3) **Ja**, det kan vara relevant och ett nytt skyddsinstrument innebär även att det ska finnas en avvägning mellan natur- och kulturhistoriska intressen. 4) **Ja**

Statens fastighetsverk (SFV). Ser positivt på att myndigheterna i en strategi gemensamt strävar med att öka takten i arbetet med att skydda fler sjö- och vattendragsanknutna natur- och kulturmiljöer med särskilt höga värden. Det behövs nya kunskapsunderlag och långsiktig finansiering. Det finns en viss obalans mellan antal natur- och kulturmiljöer vilket kan bero på tidigare finansiering och olika utgångspunkter när det gäller underlagsmaterial. Vid uppdatering av kunskapsunderlag är det viktigt att det är aktuell information som korrelerar med andra databaser som RAÄ:s Fornsök och SKS Skogens pärlor mm. Hot mot kulturmiljöer måste vägas in i prioritering av skydd. Inventeringsunderlag och bedömningsgrunder varierar betydligt mellan olika län och det kan vara svårt att få till en bra nationell bedömning.

1a) **Ja**, men kan vara väl ett optimistiskt mål eftersom det inte finns en nationellt samordnad naturvärdeprioritering på plats än. 1b) **Ja**, men kan komma att innebära inköp av mark och ekonomiska resurser behövs. 2) **Ja**, det är positivt med ett gemensamt kunskapsunderlag. 3) **Ja**, positivt med att analysera möjligheterna för att ta fram en ny skyddsform för flexibelt skydd. 4) **Nej**, det saknas initiativ i strategin för att förbättra de brister som finns i inventeringsunderlagen